

TUDOMÁNYOS DIÁKKÖRI DOLGOZAT

**Tratnyek László bv. zászlós
2014.**

**Nemzeti Közzolgálati Egyetem
Rendészettudományi kar
Tudományos Diákköri Konferencia
Büntetés-végrehajtási tanszék
2014.**

A Büntetés-végrehajtási szervezet állományának leterheltsége

Szerző: **Tratnyek László bv. zászlós**
 Nemzeti Közzolgálati Egyetem Rendészettudományi Kar
 Rendészeti igazgatási alapszak, Büntetés-végrehajtási Szakirány

Konzulens: **Sztodola Tibor bv. alezredes**
 Nemzeti Közzolgálati Egyetem Rendészettudományi Kar
 Büntetés-végrehajtási Tanszék

Tartalomjegyzék

ELŐSZÓ	3
KÖSZÖNET	3
I. FEJEZET: BEVEZETŐ	4
1.1. Miért is?	4
1.2. Hogy hogyan?	4
1.3. Egy kis történelem	5
1.3.1. Hogy is kezdődött?	5
1.3.2. Börtön?	5
1.3.3. Börtön!	6
1.4. Egy kis szakma	9
2. FEJEZET: A SZERVEZETI LETERHELTSÉG	14
2.1. Az országos helyzet	14
2.1.1. Személyi változások évről évre	14
2.1.2. Fogvatartotti létszám és feladatok évről évre	17
2.2. Somogy Megyei Büntetés-végrehajtási intézet	23
3. FEJEZET: A LETERHELTSÉG, MINT BIZTONSÁGI KOCKÁZAT	33
4. FEJEZET: ÖSSZEGZÉS	38
Ábrajegyzék	41
Bibliográfia	42

ELŐSZÓ

Azért választottam a dolgozatomnak ezt a témát, mert úgy vélem, hogy a Büntetés-végrehajtási szervezet állományának leterheltsége napjainkban már egyre égetőbb probléma és nem lehet találni a témával kapcsolatos szakirodalmat, vagy bármilyen tudományos értekezést. Mielőtt nekiláttam a munkának, elkezdtem átbogarászni a hozzáférhető Börtönügyi Szemléket. Nagy megdöbbenésemre csak két cikket találtam a több száz közül, ami az állománnyal foglalkozott. Bezzeg az életfogytig tartó szabadságvesztéssel majdnem minden számban találkozni egy cikk erejéig. Nem célom azt mondani, hogy az felesleges lenne, sőt ebben az évben ez kifejezetten nagy hangsúlyt érdemel, mivel a nemrég módosított Büntető Törvénykönyvünk kemény büntető politikája végett nagyon megugrott az életfogytiglani szabadságvesztésre ítélt fogvatartottak száma. Így hát ez is elég égető problémája a Büntetés-végrehajtásnak. De az a közel nyolcezer ember, aki a szervezet munkatársa, több odafigyelést érdemelne. Ezt az úrt igyekeztem egy kicsit betölteni.

KÖSZÖNET

Itt szeretném megköszönni Nagy István bv. ezredes Úrnak a Somogy Megyei Büntetés-végrehajtási Intézet parancsnokának támogatását, aki rendelkezésemre bocsátotta intézete önértékelő jelentéseit, hozzájárulva dolgozatom megírásához. Köszönet illeti még Sztodola Tibor bv. alezredes Urat is, amiért konzulensként a szakmai felügyeletet vállalta és sok kérdésben a megfelelő iránymutatást megadta számomra.

I. FEJEZET: BEVEZETŐ

A bevezető részben felvázolom témaválasztásom okát, a dolgozatom előzményét és az elvárt hatásait. Ebben a fejezetben egy történeti áttekintést is bemutatok, amely szintén dolgozatom lényegi, tartalmi elemeinek könnyebb megértését és átláthatóságát szolgálja.

1.1. Miért is?

Évekig dolgoztam a Büntetés-végrehajtási (a továbbiakban: bv.) szervezet tagjaként és a végrehajtó állományban volt alkalmam meg tapasztalni, hogy milyen irányba változtak a feladatok. Az idő előrehaladtával mind mennyiségileg, mind szakmailag az állományra egyre több és nehezebb kötelezettség hárult.

Dolgozatomban szeretném bemutatni a bv. szervezetnél az elmúlt években történt változásokat és ezek hatását az állomány munkájára. Egy kis történeti áttekintés után öt évre visszamenőleg tanulmányozom a bv. szervezet állományának leterheltség-változását, majd a megfelelő konzekvencia levonása után megkísérlek megoldást találni a fennálló problémára.

Az értekezésem fő irányvonala a fogvatartotti létszám változása. Azt vizsgálom, hogy a létszám mikor, miért és hogyan változott, valamint ennek kihatását a szervezetre vonatkozóan. A vezetőség és a felettes szervek tudtak-e erre megfelelő módon és időben reagálni, és ha igen akkor ez beváltotta-e a hozzá fűzött reményeket, vagy csak tűzoltásra volt elegendő. A tanulmányban először az országos helyzetet vizsgálom, majd a fogvatartotti létszám növekedésének hatásait vetítem ki a Somogy Megyei Büntetés-végrehajtási Intézetre, amellyel kapcsolatban egy jóval szűkebb és konkrétabb helyzetet tudok tanulmányozni. Pontos férőhely és létszám adatok állnak rendelkezésre, és az állománytábla változásai, valamint a feladatok pontos eloszlása is kiolvasható az éves jelentésekből.

1.2. Hogy hogyan?

A dolgozat megírásához a bv. szervezet országos éves önértékelő jelentéseit és a Somogy Megyei Büntetés-végrehajtási Intézet éves önértékelő jelentéseit vizsgáltam meg, majd értékeltem ki. A probléma feldolgozásában tehát részben a szakirodalom, valamint az említett önértékelő jelentések, és a saját tapasztalatom volt segítségemre. A történeti kitekintéshez a Nemzeti Közszerződési Egyetem Rendészettudományi Kar Büntetés-

végrehajtási Tanszékének oktatói által leadott anyagot és az általuk kiadott szakirodalmakat használtam fel.

1.3. Egy kis történelem

Ezt a fejezetet azért tettem a dolgozat részévé, mert bízom benne, hogy olyanok is olvasni fogják, akik nem a bv. szervezet tagjai. Egy kis múltbéli áttekintés szükséges ahhoz, hogy átlássuk, pontosan mivel is foglalkozik a szervezet. A teljesség igénye nélkül, néhol kicsit felületesen, néhol kicsit bővebben mutatom be a történetiséget.

1.3.1. Hogy is kezdődött?

A büntetés azonos korú a társadalommal, így elmondható, hogy tükrözi annak nemcsak korát, sajátosságait, de uralkodó felfogását és a bűnözés ellen folytatott harc eszközeit egyaránt. A büntetések és azok végrehajtása mindig az adott társadalmi időszaknak megfelelően alakultak.¹

Az Ókorban még nem beszélhetünk szabadságvesztés büntetésről, bosszún alapuló, közösen viselt felelősség jellemezte az akkori jogot. Amennyiben itt börtönről beszélünk, akkor az csak az előzetes fogva tartás és az ítélet utáni fogda helyet jelenthette. A Középkor elején még változatlan volt a helyzet, a büntetési rendszer egyhangúsága figyelhető meg, amely elsősorban abban mutatkozik meg, hogy szinte kivétel nélkül mindegyik bűncselekmény szankciója halál volt. Magyarországon a vármegyék statútumai előírták, hogy minden falu végére akasztófát kell felállítani a hatalom jelenlétére emlékeztetőül. Ennek lényege a büntetések nyilvánossága, nyilvános kivégzésekkel sokkolták a tömeget, ennek elrettentő hatása alkalmas volt a megelőzésre. A börtön a maga elszigetelt világával abban az időben nem szolgálta ezt a célt. A börtönök megjelenési formája sokféle volt Magyarországon: tömlöc, árestum, fogság, toronyba zárás, várfogság, kalitka, kaloda, pellengér; de ezek még mindig nem a szabadságvesztés büntetést szolgálták. Mindig alkalmazták a börtön mellett a testcsonkítás valamelyik válfaját is (stigmatizáció).²

1.3.2. Börtön?

Polgárosulás idején (XVI-XVII sz.) terjed el a börtön, minden várban és uradalomban megjelenik, megtalálható a városházán illetve a hóhér házában. Itt kezdenek kialakulni a

¹ Vókó György: Magyar büntetés-végrehajtási jog. Dialog Campus kk, 2004.

² Vókó György: Magyar büntetés-végrehajtási jog. Dialog Campus kk, 2004.

különböző börtön rendszerek, mint a magánelzárásos, a fokozatos és a hallgató rendszer. A XVIII. század második felétől csökkent az egyéb büntetések, főleg a halálbüntetés alkalmazása és ezzel párhuzamosan növekedett a szabadságvesztés jelentősége. Kifejezetten a szabadságvesztés végrehajtására szolgáló épületek azonban hazánkban nem épültek, nem voltak, ezért a szabadságvesztés jellegű büntetéseket, a vármegyék, a törvényhatósági joggal felruházott városok, és a pallosjoggal rendelkező feudális uradalmak tömlöceiben hajtották végre. Az őrzést a vármegyei hajdúk látták el.³

Magyarországon az első központi börtön fenyítőház Európa nyugati feléhez viszonyítva jelentős késéssel magánkezdemenyezésre létesült. Gróf Esterházy Ferenc, Mária Terézia magyar tanácsosa 1770-ben telket és épületet ajánlott fel Szempcen egy országos fenyítőház létesítésére. Ezt követte a tallói fenyítőház és a szegedi fenyítő-javítóház létrehozása. Az első fenyítőház sajátos keveréke volt a mai börtönnek, dologháznak, illetve a fiatalok javító intézetének. Létesítésük óriási jelentőséggel bírt – függetlenül attól, hogy milyen funkciót láttak el –, mert ez volt az első komoly lépés a büntetés-végrehajtás egységesítésére. Elindult a folyamat, hogy a börtönökben uralkodó középkori viszonyokat valamilyen céltudatos rendszer váltsa fel. 1854 és 1858 között fegyintézeté alakították át régi várakat és más középületeket, így fegyintézet lett a korábban katonai erődítményként működő Lipótvár, illetve Illava és Munkács vára, a váci nemes ifjak kollégiumának épített intézet, és Márianosztrán az egykori pálos rendi kolostor.⁴

1.3.3. Börtön!

Az igazságügyi irányítás alá került magyar börtönügy és az igazságszolgáltatás átfogó szabályozása érdekében megkezdődtek a kodifikációs munkálatok. Megindul az első magyar büntető törvénykönyv kodifikációja, ami 1878. évi V. törvénycikkben ölt testet és Csemegi-kódex néven vonul be jogi irodalmunkba. Ez a szabadságvesztés-büntetés öt különálló nemét határozta meg: a fegyházat, az államfogházat, a börtönt, a fogházat és az elzárást. Az új Btk. rendelkezéseinek, illetve a fokozatos rendszer végrehajtásához új börtönöket kellett építeni. A XIX. sz. utolsó negyedének gazdasági felvirágzása azóta is példátlan méretű börtönépítkezési programot tett lehetővé. Egy-két példát említenék csak meg, 1883-ban létesítették a kishartai (ma Állampuszta) mezőgazdasági jellegű közvetítő intézetet. 1885-ben adták át rendeltetésének a csillagrendszerben épült Szegedi Kerületi

³ Vókó György: Magyar büntetés-végrehajtási jog. Dialog Campus kk, 2004.

⁴ Vókó György: Magyar büntetés-végrehajtási jog. Dialog Campus kk, 2004.

Börtönt. 1886-ban nyitották meg elhagyott cukorgyár helyén a Sopronkőhidai Fegyintézetet. 1896-ban kezdte meg működését – a főváros által ingyen felajánlott telken, az ugyancsak csillagrendszerben épített – Budapesti Gyűjtőfogház, 1906-ban létesítették az Igazságügyi Országos Megfigyelő és Elmeógyógyító Intézetet, és 1892-ben épült fel a Budapesti Törvényszéki Fogház, a Markó. A XIX. század végén, illetve a századfordulót követő első években épült a törvényszéki és járásbírói fogházak zöme. A dolgozatomban vizsgált Somogy Megyei Büntetés-végrehajtási Intézetet 1905-ben adták át. Az I. világháborúig a börtönhálózat 9 országos fegyintézetből, 65 törvényszéki és 315 járásbírói fogházból állt. Trianon utáni Magyarországon 6 országos büntetőintézet, 24 törvényszéki és 90 járásbírói fogház maradt. Ezután a börtönügy szakmai fejlődését az is nehezítette, hogy a leszerelt hadsereg számos tisztjét a börtönök élére helyezték, következményeként a börtönélet erőteljes militáris vonásokat öltött. Az 1930/31. évi kimutatás szerint a főállású börtönügyi tisztviselők létszáma 94 fő, a tiszteletdíjasok létszáma 88 fő volt, az őrszemélyzet 1460 főből állt. Börtönügyünk az '50-es évek elejétől az egypártrendszerű, állami politika direkt irányítású eszközévé torzult, a korszerű és hangzatos elvek ellenére a gyakorlatában a „szocializmus” építésével szembefordulók megleckéztetését végezte el, több börtön az Államvédelmi Hatóság irányítása alá került. Az 1950. évi II. törvény (Bt.) 1951. január 1-jén lépett hatályba, eltörli a Csemegi-kódex egész büntetési rendszerét, egyféle szabadságvesztést ismert, a „börtönt”. 1952 márciusára az elítéltek száma országosan mintegy hatvanezerre duzzadt. Az intézményi rendszer gyors bővítésére volt szükség. A szovjet modell alapján a „nyitott végrehajtási helyeknek”, gyáraknak, üzemeknek, bányáknak, építkezéseknek, mezőgazdasági területeknek átadása történt meg a büntetés-végrehajtás számára.⁵

Az 1950-es években a korábbi évtizedek súlyos visszaélései következtében a büntetőjog garanciális szabályainak erősítésére törekedtek, a büntetés-végrehajtásban pedig a megelőzés eszközei kerültek előtérbe. Ekkor történtek lényegében először kísérletek a fogvatartás emberi normáinak javítására. A letartóztató intézetekben a 60-as évek elején létrehozták a nevelési szolgálatot, valamint előírták, hogy minden 100 letartóztatottra 1 nevelőt kell foglalkoztatni. Az 1961. évi V. törvény (Btk.) a szabadságvesztés végrehajtásának két módját különböztette meg, a börtönt és a büntetés-végrehajtási munkahelyet. 1963-ban a börtönügy a Belügyminisztérium szervezetéből az igazságügy-miniszter irányítása és felügyelete alá került át, amely jelentős előrelépést

⁵ Vóko György: Magyar büntetés-végrehajtási jog. Dialog Campus kk, 2004.

jelent a börtönügy szempontjából, hiszen így illeszkedik be az igazságszolgáltatás folyamatába.⁶

A 60-as évek közepén szembesült először az akkori állami vezetés a magyar börtönügy elmaradottságával, és az addig halmozódó problémák következményeivel, mint a börtönállapotok romlásával, a személyi állomány szakmai felkészületlenségével, a törvényi szintű szabályozottság hiányával és a szükségtelenül elhatalmasodott militáris szellemmel. 1966-ban már az elítéltek átnevelése is központi célként fogalmazódott meg, valamint újabb differenciálásokat vezettek be, amelyek már az átnevelhetőségi szempontokat is igyekeztek figyelembe venni: szigorított börtön, börtön, szigorított bv. munkahely, bv. munkahely került megkülönböztetésre.⁷

A büntetőtörvénykönyv 1971. évi novellája a halálbüntetés mellé visszaállította az életfogytig tartó szabadságvesztést, és további szigorításokat rendelt el a visszaeső bűnözőkkel szemben. 1972-től már fegyházról, szigorított börtönről, börtönről, és fogházról beszélhetünk. A fokozatok a magatartási szabályok, kedvezményrendszer, őrzés/felügyelet szigorúsága, nevelési módszerek alkalmazása és a ruházati ellátás tekintetében kerültek megkülönböztetésre. A fokozódó alkoholizmus problémájának „kezelésére” az 1974. évi 10. számú tvr-rel az alkoholisták kötelező munkaterápiás intézeti kezelését vezették be, ez azonban a kiépülő jogállam normáiba ütközött, valamint a megvalósítás során is számos gyakorlati problémával szembesítette az intézeteket. Összességében elmondható, hogy a hazai börtönügyet jelentősen leterhelték az előbbihez hasonló, szakmailag előkészítetlen, gyakran rögtönzésszerű kormányzati döntésekből létrejött intézkedések.⁸

A 70-es évek közepétől megfigyelhető az átnevelési ideológia illúziójának feladása, és ezzel párhuzamosan a börtönök személyiségtorzító hatásainak csökkentése kezdett előtérbe kerülni. Az 1978. évi IV. törvény után már csak 3 fokozatot különböztettek meg: fegyházat, börtönt és fogházat, mivel a gyakorlatban nehézséget okozott a négyféle fokozathoz igazodó végrehajtási mód megvalósítása.⁹

A büntetés-végrehajtási jog fejlődésének újabb mérföldköve volt az 1979-es szabályozás, mivel ekkor szabályozta először átfogó, kódexszerű törvényi szintű jogszabály a büntetőjogi büntetések végrehajtását. Az 1980-as években kidolgozásra került

⁶ Lőrincz József, Nagy Ferenc: Börtönügy Magyarországon, BVOP, 1997.

⁷ Lőrincz József, Nagy Ferenc: Börtönügy Magyarországon, BVOP, 1997.

⁸ Lőrincz József, Nagy Ferenc: Börtönügy Magyarországon, BVOP, 1997.

⁹ Lőrincz József, Nagy Ferenc: Börtönügy Magyarországon, BVOP, 1997.

a tartós válságkezelés hosszabb távú koncepciója: 1983-ban a büntetés-végrehajtási nevelés, 1986-ban a munkáltatás 15-20 évre tervezett fejlesztési koncepciója készült el. A büntetőeljárás törvény 1987-es módosítása az előzetesen letartóztatottak számát átmenetileg csökkentette, majd az 1989. és 1990. évi közkegyelmi rendelkezések mindegy 3000 elítélt szabadulását eredményezte, amely jelentősen csökkentette az akkori állomány leterheltségét.¹⁰

1.4. Egy kis szakma

A következő fejezetben felvázolom a jelenlegi büntetés-végrehajtás szerkezetét, előretekintek a nemrég elfogadásra került Büntetés-végrehajtási törvény által bevezetésre kerülő újdonságokra. Látni fogjuk, hogy az újdonságok bevezetése, mint mindig, a jelen helyzetben is többletterheket fog jelenteni az állomány számára. Így azt mondhatjuk, hogy az újonnan meghatározott feladatok és feladatkörök az állomány jelentős létszámbeli növelését teszik szükségessé.

A büntetés-végrehajtási szervezet jogállása: „1. § (1) A büntetés-végrehajtási szervezet (a továbbiakban: bv. szervezet) a külön törvényben meghatározott szabadság-elvonással járó büntetéseket, intézkedéseket, büntetőeljárás kényszerintézkedéseket, a szabálysértési elzárást végrehajtó állami, fegyveres rendvédelmi szerv. (2) A bv. szervezet a feladatainak törvényes ellátásával járul hozzá a közrend és a közbiztonság erősítéséhez.”¹¹

A bv. intézetek a jogszabályokban leírtak és az országos parancsnok intézkedései, parancsai alapján fogantatosítják a törvényben meghatározott, szabadság-elvonással járó intézkedéseket, valamint büntetéseket. A büntetéseket a bíróságok által meghatározott fogház, börtön és fegyház fokozatokban kell végrehajtani. Intézet alapítható a büntetés és intézkedés jellegére, a fogvatartottak nemére, életkorára és a végrehajtás fokozatára, valamint egyéb körülményeire.

Ma Magyarországon 14 országos és regionális büntetés-végrehajtási intézet, valamint 14 megyei büntetés-végrehajtási intézet áll rendelkezésre a fogvatartottak elhelyezésére, ezen intézeteken kívül üzemel még a Büntetés-végrehajtás Központi Kórháza és az Igazságügyi Megfigyelő és Elmegyógyító Intézet. A bv. intézetek mellett a fogvatartottak kötelező munkáltatására 11 gazdasági társaság működik országszerte. Az intézetek,

¹⁰ Lőrincz József, Nagy Ferenc: Börtönügy Magyarországon, BVOP, 1997.

¹¹ 1995. évi CVII. törvény

intézmények, valamint a gazdasági társaságok központi vezető szerve a Büntetés-végrehajtás Országos Parancsnoksága.

A büntetőpolitika új irányai és az ezt alátámasztó új Büntető Törvénykönyv (a továbbiakban: Btk.) hatálybalépése következtében szükségessé vált az új Btk.-val harmonizáló, modern büntetés-végrehajtási kódex megalkotása. A 2013. évi CCXL. törvény (a büntetések, az intézkedések, egyes kényszerintézkedések és a szabálysértési elzárás végrehajtásáról) egy-két szakasz kivételével 2015. január 1. napján lép hatályba. A büntetés-végrehajtást a kódex több tekintetben is új alapokra helyezi. Az egyik legfontosabb pontja a szabadságvesztés újraszabályozása. Ennek értelmében az új törvény egy „egyéni igényekhez igazodó kockázatelemzési és –kezelési rendszert” vezet be, amely elsősorban az elítéltek társadalomba való visszailleszkedését és a visszaesések számának csökkentését igyekszik elősegíteni. További kiemelt pont, hogy a korábbinál differenciáltabb jutalmazási és fegyelmi felelősségi rend keretében értékeli a fogvatartottak magatartását.¹²

A Büntetés-végrehajtási törvény értelmében a szabadságvesztés célja „az ítéletben meghatározott joghátrány érvényesítésével, valamint a reintegrációs tevékenység segítségével az elítélt társadalomba való visszailleszkedése és a társadalom jogkövető tagjává válása”. Az egyik legfontosabb újítás abban áll, hogy a törvény a szabadságvesztés céljának meghatározása során különbséget tesz a határozott idejű és az ún. tényleges életfogytig tartó szabadságvesztés között. Ez utóbbi esetében külön célt határoz meg, amely „az ítéletben meghatározott joghátrány érvényesítésével a társadalom védelme”. A cél megvalósításához szükséges eszközöket a törvény a reintegrációs tevékenységben határozza meg.¹³ A következőkben ezeket a tevékenységeket járom körbe, kiemelve a leterheltség szempontjából releváns problematikusabb pontokat.

A szabadságvesztés végrehajtásának elvei közül említést érdemel itt a nyitottság elve, mely az új törvényben is hangsúlyossá válik. A megfogalmazott cél a szabadságvesztés káros hatásainak enyhítése, annak ellensúlyozása. A lehetőségek szerint tehát nyitni kell a külvilág felé a szervezet rendjének és biztonságának szem előtt tartásával, amely az új értelmezési keretekben még nagyobb hangsúlyt kap, mint korábban. Az ennek megvalósítását szolgáló külső munkáltatások, eltávozások, kimaradások ellenőrzése,

¹² Belovics Ervin – Vókó György: A büntetés-végrehajtási törvény magyarázata. Budapest, 2014, HVG-ORAC Lap- és Könyvkiadó Kft.

¹³ ÚJ UTAKON A BÜNTETÉS-VÉGREHAJTÁS BVOP Budapest, 2014

felügyelete és adminisztrációja pedig egyértelműen további többletfeladatot ró a már egyébként is leterhelt állományra.¹⁴

A büntetés-végrehajtási szervezet egyik legfontosabb megfogalmazott feladata a társadalomba való visszailleszkedés elősegítése. Ez a gyakorlatban azt jelenti, hogy a szervezetnek elő kell segítenie, hogy az elítélt szabadulásakor olyan élethelyzetben legyen, hogy képes legyen a társadalom hasznos tagjává válni. Ez az összetett folyamat viszont rengeteg kitartást és többletmunkát kíván meg a szervezet alkalmazottaitól, alkalomadtán további munkaerő mozgatását veszi igénybe, mire a végcél elérhető távolságba kerül, vagyis a fogvatartottak belső motivációja kialakul a társadalomba való beilleszkedésre. A törvényben megfogalmazott egyénre szabott módszerek alkalmazásának lehetősége a cél érdekében jól hangzik ugyan, az ahhoz szükséges munkaerő-kapacitás azonban a legtöbb esetben nem áll rendelkezésre. Az új szemlélet szerint az elítéltnak nem csupán az intézet szabályait kell betartania, hanem bizonyos számú kötelező és szabadon választható ún. reintegrációs programokban is részt kell vennie, amely az új értelmezési keretben elvárásként jelenik meg az elítélttel szemben, másrészt viszont elvárás a szervezettől is az erre való ösztönzés és az ebben való támogatás. Nyilvánvalóan mindez többletterheket ró az alkalmazottakra, valamint új munkaerő bevonását is megköveteli. A következőkben látni fogjuk a statisztikai adatokból, hogy a korábban megfogalmazott hasonló célok leginkább csak a szervezet és alkalmazottainak leterheltségéhez vezetett. Ennek legfőbb okát abban látom, hogy – bár a kezdeményezések jó irányba mutatnak – a szükséges előfeltételek a mai napig hiányoznak ezek megvalósításához.¹⁵

A fokozatosság kiemelt motivációs tényezőként jelenik meg, ugyanis ezen elv figyelembe vétele és gyakorlati megvalósítása tesz lehetővé egy pozitív értelemben vett „reintegrációs karrier”-t a fogvatartottak számára. Ez lényegében azt jelenti, hogy amennyiben a fogvatartott aktívan és együttműködően részt vesz a számára felkínált reintegrációs programokban, azzal hozzájárulhat ahhoz, hogy – a vonatkozó jogszabályi rendelkezésekkel összhangban – az intézeten belüli életkörülményei differenciáltabbá válhatnak. Fontos kiemelni azonban, hogy a mozgás lehetősége nem csak a kedvezőbb, de a szigorúbb rezsimszabályok felé is biztosított kell, hogy legyen. Az elítélt így a fokozatán belül az általános rezsimből átkerülhet a szigorúbbba vagy az enyhébbe is, amely

¹⁴ ÚJ UTAKON A BÜNTETÉS-VÉGREHAJTÁS BVOP Budapest, 2014

¹⁵ ÚJ UTAKON A BÜNTETÉS-VÉGREHAJTÁS BVOP Budapest, 2014

ugyanakkor jelentősen befolyásolhatja többek között a kapcsolattartási lehetőségeket, mint pl. a telefonálás gyakoriságát és időtartamát is.¹⁶

A nemrég elfogadásra kerül törvény végrehajtási rendeletének indoklásából kiderül, hogy a Büntetés-végrehajtási Szervezet kiemelt feladata (az elítélt jogszerű és biztonságos megőrzésén túl) a szabadságvesztés végrehajtása során alkalmazott technikákkal a szabadulást követő reintegráció elősegítése. Napjaink büntetőpolitikai és igazságszolgáltatási gyakorlata, valamint a bűnözés visszaszorításával kapcsolatban megfogalmazott társadalmi elvárások egyaránt igénylik az ezzel kapcsolatos szakmai tevékenység megújítását, új típusú kezelési módszerek bevezetését és hatékony alkalmazását. A büntetés-végrehajtási törvény (a továbbiakban: Bv. tv.) eleget téve a már régóta fennálló szakmai igényeknek, új jogintézményként jeleníti meg a Kockázatelemzési és Kezelési rendszert (KEK rendszer) és szabályozza a Központi Kivizsgáló és Módszertani Intézet (KKMI) működését. A KKMI működésének egyik alapja, hogy személyes interjúk, kérdőívek és szelektív tesztek segítségével felmérje az elítélt egyéni és szociológiai háttérét, pszichés státuszát, intelligenciáját, a fogvatartás biztonsági és visszaesési kockázatát. Ezekre alapozva lesznek összeállíthatók azok az egyénekre lebontott kezelési technikák, amelyek a KEK rendszer keretében valósíthatók meg. Az elítélt szempontjából a befogadás és elemzés, az azt követő reintegrációs folyamat, annak időszakos értékelése és a szabadulás egységes és szervezett, ellenőrizhető és értékelhető rendszert alkot. Ezek a többletfeladatok jelentős terhet rónak az állományra, remélhetően mindehhez megfelelő létszám biztosítására is sor kerül. Az egységes KEK rendszer működtetése a büntetés megkezdésétől a befejezéséig végigkíséri az elítéltet, megfelelő információt szolgáltatva a szabadságelvonás alatti és a szabadulása utáni jogkövető magatartása valószínűségére vonatkozóan egyaránt. A rendelet indoklása kiemeli a rendszer előnyeit, melyek abban is megmutatkoznak, hogy a rendszer egyértelmű, szakszerű és differenciált iránymutatást ad az elítélt veszélyességéről, és alapvető támpontként szolgál a reintegrációs programok kiválasztásához is. Mivel a kockázati faktor változása összefüggésben áll az elítélt reintegrációs hajlandóságával, annak mérésével pontosabban értékelhető az egyén, amely körülmény hasznos információt szolgáltat majd egyes döntések meghozatalához. A KKMI-ben eltöltött időszak kockázatértékelési összefoglaló jelentéssel zárul.

¹⁶ ÚJ UTAKON A BÜNTETÉS-VÉGREHAJTÁS BVOP Budapest, 2014

Az indoklásban megfogalmazásra kerül továbbá, hogy a fogvatartási és visszaesési kockázati érték megállapítását követően, annak alapján az elítélt reintegrációs szükségleteinek meghatározásával és társadalmi helyzetének megismerésével, valamint a fogvatartás rendjét és biztonságát veszélyeztető kockázati magatartások beazonosításával a szabadságelvonás teljes időtartama alatt figyelemmel kell kísérni az egyéniesített fogvatartási programtervben foglaltak teljesülését, az elítélt teljesítményét, motivációját és elért eredményeit. A kockázatkezelési folyamat során, a fogvatartott reintegrációjának sikeressége érdekében az egyéniesített fogvatartási programtervet szükség szerint vagy indokolt esetben módosítani kell.

A rendeleti indoklás kihangsúlyozza, hogy a KEK rendszer elemeként funkcionáló prediktív mérőeszközök alkalmazása olyan vizsgálati eljárások elvégzését jelenti, (személyes interjúk, kérdőívek, pszichodiagnosztikai tesztek, egészségügyi vizsgálati módszerek) amelyekkel előre jelezhető, megbecsülhető a fogvatartási és visszaesési kockázat, alkalmas a megfelelő rezsimkategóriába sorolásra. Megállapítható a sajátos kezelési igényű elítélt számára kialakított részlegen való elhelyezés indokoltsága, valamint a munkáltatásba, oktatásba és képzésbe történő bevonás lehetősége, és meghatározható a kockázatot csökkentő, illetve a reintegrációt elősegítő programok köre. Ezek a módszerek és eljárások azért is jelenthetnek előrelépést, mert időben jelezhetik a kockázatokat, amelyekre megfelelően reagálva csökkenthető lehet az állományi leterheltség.

A másik jelentős újítás, a progresszív rezsimszabályok bevezetése, melyet a rendelet indoklása is külön kiemel. A Bv. tv. megújította a szabadságvesztés egyéniesítését lehetővé tevő végrehajtási rendszert. A szabadságvesztés végrehajtása során a fogvatartott kockázati elemzése, magatartása és reintegrációs tevékenységben való részvétele függvényében az egyes fokozatokon belül a végrehajtás rendje eltérő lehet, az egyes rezsimkategóriákon belül az elítéltnak adható kedvezmények eltérhetnek. Lényege, hogy az elítélt az egyes végrehajtási fokozatokon belül enyhébb, általános és szigorúbb rezsimkategóriába sorolható. Az egyes rezsimkategóriákban az elítélt kapcsolattartása, a személyes szükségleteire fordítható összeg mértéke és a magánál tartható tárgyak köre az együttműködéstől függően módosítható. Ezen külön rezsimkategóriák megjelenése miatt a felügyelet feladatai megnövekednek, ezek ellátásához állománybővítés lenne indokolt.

2. FEJEZET: A SZERVEZETI LETERHELTSÉG

A következő fejezetben a Büntetés-végrehajtási szervezet leterheltségét jellemző mutatókat vizsgálom. Elsőként a bemutatni kívánt helyzet országos szintű elemzését végzem, ezt követően kitérek lakóhelyemet, volt munkahelyemet, Somogy megyét érintő kérdésekre.

2.1. Az országos helyzet

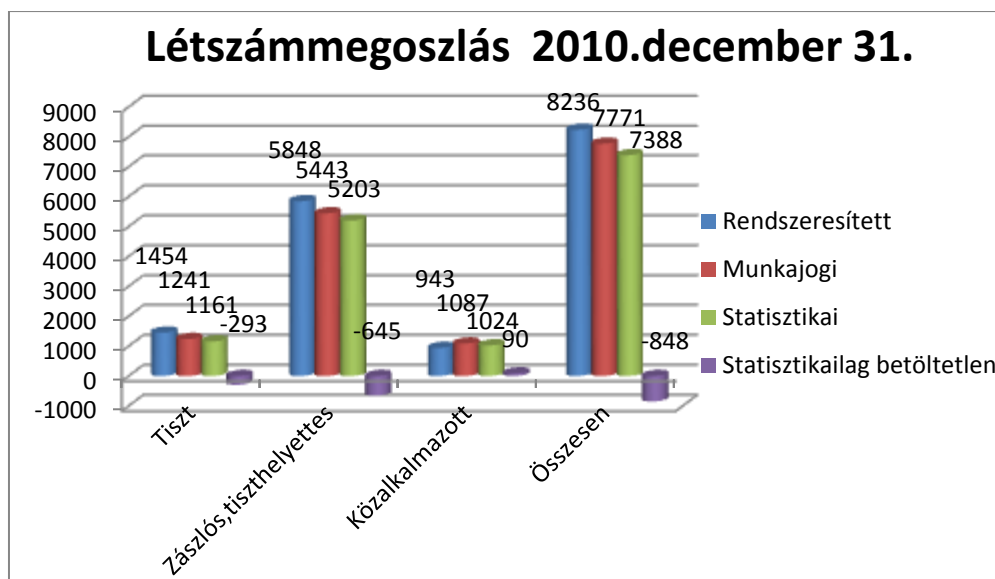
Ebben a fejezetben igyekeztem nagy vonalakban felvázolni az országos szinten történt változásokat és azt, hogy ezen a szinten milyen lépések történtek a leterheltség csökkentésére. Itt sorra veszem az éves jelentéseket, 2009-től kezdődően a 2013-as évig.

2.1.1. Személyi változások évről évre

A Büntetés-végrehajtási szervezet 2009. évi engedélyezett költségvetési létszáma 8236 státusz volt. A 2009. december 31-én tényleges, 7786 fős létszám 94,71%-os feltöltöttséget eredményezett. A távozások számának csökkenésével erősödött a szervezet állománymegtartó képessége, azonban a felvételi korlátozás miatt gyengült a feltöltöttség mutató. A létszámgazdálkodást továbbra is kedvezőtlenül befolyásolta a más fegyveres szervhez, főként a rendőrség állományába történő áthelyezések számának folyamatos növekedése. Az ilyen típusú távozások aránya a 2008-as 11,4%-ról több mint kétszeresére 23,7 %-ra emelkedett. Az áthelyezett 138 főből 135 fő került a Rendőrséghez. A feladatátfedések és az egyes funkcionális tevékenységek központosítása részben átszervezési helyzetet, valamint 26 státusz megszüntetését eredményezte.¹⁷

A 2010-ben év közben az előző évi folyamatos létszámcsökkenéssel szemben lassú emelkedés volt tapasztalható, azonban az év végén – forráshiány miatt – jelentős visszaesés következett be. A 2010. december 31-ei 7771 fős zárólétszám 94,3%-os feltöltöttséget mutat, amely hasonló a 2009. év záró adataihoz. A személyi állomány megoszlása a tényleges munkajogi létszám relációjában az alábbiak szerint alakult: tábournok, főtiszt, tiszt 16%, zászlós, tiszthelyettes 70%, közalkalmazott 14%.

¹⁷ BVOP 2009. évi Önértékelő jelentés, 9. oldal | Belső anyag

1. ábra: Létszámmegoszlás 2010.december 31.

A rendszeresített, a munkajogi és a statisztikai létszám viszonyából egyértelműen kitűnik, hogy a ténylegesen betöltetlen álláshelyek, valamint a tartósan távollévő (betegállomány, szülési szabadság, felmentési idő, FÜV stb.) személyek pótlása együttesen – egész évben – komoly leterheltséget jelentett a szolgálatképes állomány részére. A rendszeresített és a statisztikai létszám viszonyában a feltöltöttség 89,7%-ra csökkent. A hivatásos álláshelyeken 293 tiszti, 645 zászlósi, tiszthelyettesi hiány mutatkozik, melyet részben ellentételez a 90 fős közalkalmazotti többletlétszám. 2010-ben valamivel kevesebben távoztak a Büntetés-végrehajtási szervezettől (összegezve 2008-ban 776 fő, 2009-ben 580 fő, 2010-ben 562 fő), azonban a decemberi távozások száma ismét megközelítette az előző évit. Továbbra sem csökkent viszont érdemben a más fegyveres szervhez történő áthelyezések száma, amely 110 főt tett ki (2009-ben ez a szám 138 főt jelentett). A 2010-es BVOP önértékelő jelentés kitér továbbá az ilyen irányú áthelyezések okaira is. A viszonylag alacsony szolgálati idővel, valamint csekély szervezeti kötődéssel rendelkező munkatársak jelentős hányada a megtérítési kötelezettség időszakát követően – a próbaidő leteltével – kezdeményezi áthelyezését a rendőrség állományába, melytől előnyösebb előmenetelt, kiszámíthatóbb munkarendet, magasabb jövedelmet és társadalmi presztízszt remél. Ebből világosan és egyértelműen látható a szervezet állomány-megtartó képességének sebezhetősége, valamint a személyi állomány közérzetének és hangulatának fokozatos romlása.¹⁸

¹⁸ BVOP 2010. évi Önértékelő jelentés, 10. oldal | Belső anyag

A 2011. évi engedélyezett költségvetési létszáma 8225 státusz volt, a január 1-jei 7781 fős munkajogi nyitólétszám 94,6 %-os feltöltöttség szintet eredményezett. Ebben az évben a bv. szervek részére bevezették a finanszírozott létszámot a korábbi évek felvételi korlátozásából eredő létszám-gazdálkodási önállóság növelése és a toborzási rendszer tervezhetőbbé tétele érdekében. A finanszírozott létszám 8008 fő volt, ebből 7898 fős keretszámmal gazdálkodhatott a szervezet. Mivel a fogvatartotti létszám fokozatosan növekedett, a belügyminiszter további 80 fő felvételét engedélyezte. Ettől az évtől a hivatalos állományba vétel felső életkori határa a 37. életévig tolódott, de ugyanakkor megjelent a kifogástalan életvitel ellenőrzése, valamint a szolgálatteljesítés törvényes ellátását ellenőrző megbízhatósági vizsgálat jogintézménye. A jogszabályi változásból eredően a felvételi eljárások lefolytatása hosszabb időszakot igényel, ez azonban nem hátráltatta a szervezet toborzási tevékenységének tervezhetőségét és dinamikáját sem.¹⁹

A 2012. évi engedélyezett költségvetési nyitólétszám 8329 fő, ebből 104 státusz kormányhatározat alapján biztosított férőhelybővítésre használható fel, hat szabad felhasználású központi tartalék, a további 8219 státusz az állományszervezési táblázatban rendszeresített norma. A 2012. január 1-jei 7788 fős munkajogi nyitólétszám 94,74%-os feltöltöttséget jelentett (ez hasonló az előző, 2011-es évihez képest), azonban a toborzási tevékenység dinamikusabbá tételével a december 31-ei 7922 fős zárólétszám felülmúlta az előző évi záró létszámot, és ez már 96%-os feltöltöttségi szintet eredményezett. A 7605 fős statisztikai létszám (szolgálatképes állomány) a rendszeresítetthez viszonyítva kedvezőtlenebb képet mutat, hiszen a ténylegesen betöltetlen, illetve ellátatlan álláshelyek, valamint a tartósan távollévők (betegállomány, szülési szabadság, felmentési idő, FÜV stb.) pótlása jelentős leterheltséget ró a szolgálatképes állományra. A belügyminiszter október 15-től engedélyezte a kormányhatározat alapján biztosított létszám részbeni felhasználását a fogvatartotti munkáltatás növelése érdekében, valamint az alapvető jogok biztosa által tett észrevételekre figyelemmel. Ennek eredményeként 26 státusszal növelhették a gazdasági társaságok, illetve kilenc státusszal a főként fiatalok fogvatartottak elhelyezését biztosító intézetek rendszeresített létszámát. Ezáltal az állománytáblázatban rendszeresített norma 8254-re változott. A 2012-es éves önértékelő jelentésből kiderül továbbá, hogy a szervezetet elhagyók 63%-a legfeljebb öt év tényleges bv. szolgálati idővel, 51%-a 35 év alatti életkorral rendelkezett. E tendenciák együttesen az

¹⁹ Büntetés-végrehajtási Szervezet Évkönyve 2011, BVOP.

állománymegtartó képesség sebezhetőségét mutatják, amely a toborzási/kiválasztási és mentori rendszer javításával lenne orvosolható.²⁰

2013-ban az évi engedélyezett költségvetési létszám 8329 fő volt, az állományszervezési táblázatban rendszeresített norma az év elején 8254 státuszt jelentett, amelyhez a rendelt finanszírozott létszámkeret 8192 fő volt. A 1040/2011. (III.9.) kormányhatározat alapján biztosított többletlétszám részbeni felhasználását a belügyminiszter szeptembertől engedélyezte a férőhelybővítésben érintett büntetés-végrehajtási intézetek részére, ami 61 státusz-bővítést jelentett összességében. (Így az állománytáblában rendszeresített norma is 8315-re nőtt).²¹ Ezek a szükséges intézkedések is jelzik az égető probléma felismerését, azaz a szervezetek zsúfoltságát és leterheltségét, valamint a megoldására irányuló törekvéseket, amelyek azonban csak apró lépések egy komplex megoldási folyamatot igénylő, hosszú útszakaszon.

A fluktuációs mutatók emelkedtek az előző évihez képest. A távozások aránya 8,3%-ra növekedett, ami 1,3%-nyi növekedést jelent az adott évre vonatkozóan.²² A létszámhelyzet stabilnak mondható, amely szintén a fejlődés hiányát mutatja nekünk, tehát nem romlik, növekedési irányt alig mutat, amelyet viszont a szigorodó büntetőpolitika és a büntetés-végrehajtási intézetek egyre zsúfoltabbá válása igencsak indokoltta tenne. Ezek a létszámbeli és ténybeli adatok mind arra világítanak rá, hogy ezek a lépések nem elegendőek a helyzet javítására. A kilépések hátterében többnyire az öregségi nyugdíjasokat érintő foglalkoztatási szabályok szigorítása, a kettős ellátás 2013. július 1-jétől realizálódó tilalma, és a külföldön vagy belföldön vállalt munkalehetőségek álltak.²³

Összefoglalásként azt mondhatjuk, hogy 2009 óta az állomány létszámának helyzetén nem látszik különösebb változás. A fluktuáció folyamatosan magas volt, a távozások miatt kiesett munkaerő ugyan többnyire pótlásra került, de mindez az állomány elifiatalodásához vezetett, ami így az állomány felkészületlenségét fokozta a tapasztalathiány miatt.

2.1.2. Fogvatartotti létszám és feladatok évről évre

A fogvatartottak létszáma a vizsgált időszakban jelentős növekedést mutat. Kijelenthetjük, hogy a korábbi évekre jellemző tendencia tehát megfordult, a 15373 fős átlaglétsszám jelentős növekedést igazol. 2009-ben az előző évhez viszonyítva ez a szám

²⁰ BVOP 2012. évi Önértékelő jelentés, 8. oldal | Belső anyag

²¹ BVOP 2013. évi Önértékelő jelentés, 7. oldal | Belső anyag

²² BVOP 2013. évi Önértékelő jelentés, 8. oldal | Belső anyag

²³ BVOP 2013. évi Önértékelő jelentés, 8. oldal | Belső anyag

például 568 fővel változott. A fogvatartotti létszám emelkedését még szembetűnőbben mutatja a december 31-i záró létszám adatok összehasonlítása: míg 2008. december 31-én a fogvatartotti létszám 14743 fő, ugyanezen a napon 2009-ben 15432 fő volt, amely 689 fős növekedést mutat.²⁴ A következőkben a fogvatartotti létszámra vonatkozó statisztikai adatok összehasonlítását és elemzését végzem a 2009 és 2013 között vizsgált időszakban, majd a fejezet végén az ebből levont következtetést és a leterheltség szempontjából releváns tényállást fogalmazom meg.

A 2009-es évben a jogerősen elítéltek létszáma enyhe növekedést mutat 2008-hoz képest (a 2009-es állás szerint 10590 fő). Az elítéltek többsége (58%) börtön fokozatú, a fiatalok elítéltek létszáma összesen 318 fő, a teljes fogvatartotti populációhoz viszonyított arányuk 0,2%-os csökkenést mutat (3%). A női elítéltek aránya 6,2% (657fő). Az 57 országból származó, összesen 582 fő nem magyar állampolgárságú fogvatartott egyharmadát (39%) a román állampolgárságúak adták. Az előzetesen letartóztatottak száma az év végére elérte a 4502 főt, amely 136 fős emelkedést jelent 2008-hoz viszonyítva. A jogerős ítéletig eltöltött átlagos időtartam 8,05 hónapra emelkedett. Ez a mutató megegyezik az előző évi adattal. Továbbra is magas (105 fő) a 2 évet meghaladó előzetes letartóztatásban lévő fogvatartottak száma.²⁵

Telítettségi adatok 2009		
Bv. intézetek összes befogadó képessége (2009. december 31.)	fő	12042
Fogvatartottak létszáma (2009. december 31.)	fő	15432
Telítettség (2009. december 31.)	%	128
Fogvatartottak átlagos létszáma (2009)	fő	15373
Átlagtelítettség (2009)	%	124

2. ábra: Telítettségi adatok 2009

A biztonsági tevékenység egyik legkockázatosabb eleme egyértelműen a fogvatartottak Büntetés-végrehajtási szervén kívüli mozgatása. A fogvatartottak létszámának, valamint az előzetesen letartóztatottak számának emelkedése miatt a szükséges előállítási és szállítási feladatok száma is megemelkedett. 2009-ben közel 8%-kal több (46601 esetben 18129 fő) előállítást hajtottak végre a bv. szervek az előző évhez képest (2008-ban 43219 eset, 17191 fő). A szállítások száma még nagyobb mértékben

²⁴ BVOP 2009. évi Önértékelő jelentés, 25. oldal | Belső anyag

²⁵ BVOP 2009. évi Önértékelő jelentés, 26. oldal | Belső anyag

(16%-kal) emelkedett, 2009-ben 79464 fő szállítására került sor (2008-han 68407 fő). A kockázati faktoron kívül mindez jelentős leterheltséget is jelent a szervezet állományára nézve, mivel a megemelkedett létszámú fogvatartottak mozgatása megnövekedett létszámú állomány bevonását vagy mozgatását tenné szükségessé. Az adatokból a későbbiekben azonban látni fogjuk, hogy az állomány létszámának stagnálása vagy épp csökkenése következtében ez leginkább csak a meglévő alkalmazottak leterheltségét eredményezte.²⁶

Előállítások száma 2009			
		Fő	Eset
Bíróságra, ügyészségre	Saját állományú fogvatartott	10058	28107
Szakértőhöz, jegyzőhöz	Más bv. intézetből átvett	4277	10910
Orvosi szakrendelésre (intézeteken kívül)		3794	7584
Összesen:		18129	46601

3. ábra: Előállítások száma 2009

A fogvatartotti létszám vonatkozásában megállapíthatjuk, hogy az előző évben tapasztalható növekedési tendencia a 2010-es évben még tovább folytatódott. Míg a 2009-es év záró létszáma 15432 főt tett ki, addig 2010. december 31-én 16328 fő volt az összlétszám, mely 912 fős (5,8%-os) létszámnövekedést mutat. Az intézményrendszer kapacitása a vizsgált időszakban kis mértékben emelkedett, a 12335 fős elhelyezhető létszám 293 fős (2,4%-os) bővülést jelentett 2009-hez viszonyítva. Mindezt az Állampusztai Országos Bv. Intézet solti objektumának két, korábban ideiglenes jelleggel kiürített elhelyezési körletének újbóli megnyitása eredményezte. Ma már egyértelműen látszik, hogy a bv. intézetek telítettségének kiegyensúlyozása érdekében 2008. október 1-jén indult program azonban kevésnek bizonyult. A szóban forgó években a folyamatos elhelyezési problémákkal küzdő intézetek (pl.: Hajdú-Bihar Megyei Bv. Intézet, Szabolcs-Szatmár-Bereg Megyei Bv. Intézet, Fővárosi Bv. Intézet, Borsod- Abaúj-Zemplén Megyei Bv. Intézet) telítettségének enyhítését a Központi Szállítási és Nyilvántartási Főosztály folyamatosan koordinálta. Ezekre az átcsoportosításokra a fogvatartottak heti rendszeres körszállításai alkalmával, illetve indokolt esetben célszállítás módszerével került sor. A program keretein belül 2010-ig összesen 6811 fogvatartott átcsoportosítására történt

²⁶ BVOP 2009. évi Önértékelő jelentés, 24. oldal | Belső anyag

intézkedés. Az előzetesen letartóztatottak száma a 2010-es év végére elérte a 4803 főt. A jogerős ítélet meghozataláig előzetes letartóztatásban eltöltött átlagos időtartam 8,03 hónap volt ekkor, ami megegyezik az előző év hasonló adatával. Bár ez 12 fővel alacsonyabb az előző év adataihoz képest, továbbra is magas (mintegy 93 fő) a 2 évet meghaladó tartamú előzetes letartóztatásban lévő fogvatartottak száma.²⁷

A 2010-es évben a már említett fogvatartotti létszám emelkedése következtében a bv. szervek kiemelt figyelmet fordítottak a területükön kívüli mozgatási feladatok biztonságos végrehajtására. Ügyészségre, bíróságra, illetve valamilyen külső, polgári egészségügyi intézménybe 2010-ben 19704 főt kellett előállítani (összesen 49528 esetben), amely az előző évhez képest ez újabb 6,3%-os emelkedést eredményezett (2009-ben 17191 fő, 46601 eset). Még nagyobb többletfeladatot jelentett a szállítások végrehajtása: az összesen 87 187 esetből (2009-ben 79464) 24580 alkalommal kellett célszállítást alkalmazni.²⁸

Fogvatartottak szállítási adatai 2010	
	fő
Körszállítás	62607
Fokozatnak megfelelő bv. intézetbe	10834
Elzárásra beutalt munkára	87
Betegszállítás bv. egészségügyi intézetbe	5213
Előállítás céljából	18179
Egyéb célból	4019
Megőrzésből vissza	24275
Célszállítás	24580
Mindösszesen	87187

4. ábra: Fogvatartottak szállítási adatai 2010

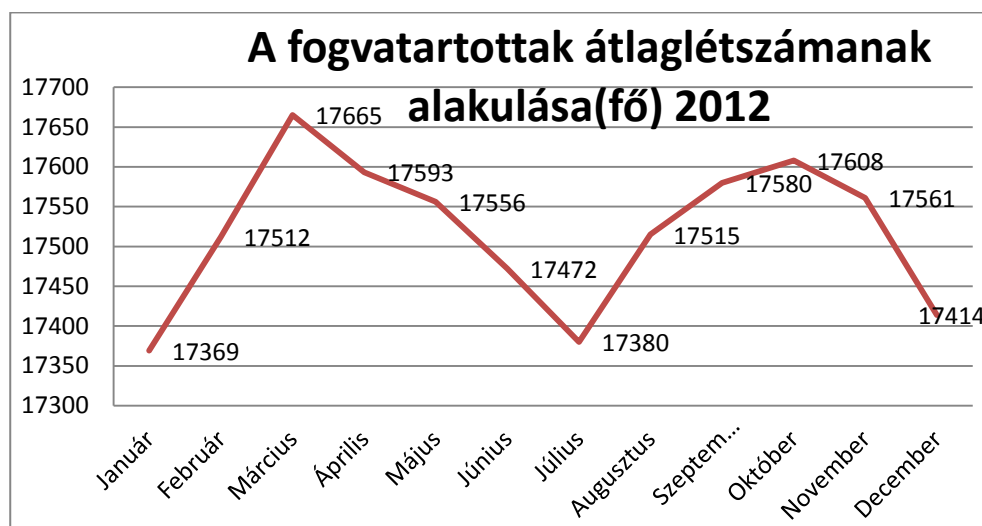
2011-ben tovább emelkedett a fogvatartottak létszáma a korábbi évek tendenciáit folytatva. A 2011. december 31-ei 17210 fős záró létszám 882 fős növekedést jelent az előző év azonos adatához viszonyítva. Itt fontos megemlíteni ugyanakkor azt is, hogy a IV. negyedévben a létszám több alkalommal is meghaladta a 17500 főt. A 2011-es évben is folytatódott a szervezet férőhely-bővítési programja: felújítást követően megnyitották a Fővárosi Bv. Intézet II. számú, Gyorskocsi utcai épületét, amelynek befogadóképessége 237 főt tett ki. A bv. intézetek befogadóképessége 2,2%-kal, 269 fővel (12335 főről 12604 főre) emelkedett. Mivel a létszámemelkedés ebben az évben is jelentősen meghaladta a

²⁷ BVOP 2010. évi Önértékelő jelentés, 28. oldal | Belső anyag

²⁸ BVOP 2010. évi Önértékelő jelentés, 25. oldal | Belső anyag

kapacitásbővülést, tovább nőtt az intézetek átlagos telítettsége. 2011. december 31-én a telítettségi mutató 137% volt, ami 5 százalékpontos emelkedést jelent az előző évhez viszonyítva. A szervezet a 2011-es évben 86732 fogvatartott szállítását hajtott végre. A költséghatékony körszállítási létszám 1,3%-kal (62607-ről 63391-re) növekedett az előző évhez képest, míg a „gazdaságtalanabb” célszállítások száma jelentősen, 5,1%-kal (24 580-ról 23341-re) csökkent. Mindez azonban nem eredményezett a leterheltséget tekintve előrelépést, mivel a kiemelt bűncselekmények tárgyalása során szükséges célszállítások és előállítások továbbra is az állomány többletmunkáját igényelték.²⁹

A 2012-es évben az intézetekben fogvatartott személyek száma többször emelkedett, egyes időszakokban tartósan meghaladta a 17600 főt, amely 140%-os átlagtelítettséget jelentett. A fogvatartottak átlagos létszáma az évek óta megfigyelhető dinamikának megfelelően január és március, valamint július és október között erőteljesen emelkedett, a köztes időszakokban mérsékeltebb ütemben csökkent. A legkisebb létszám júniusban, valamint decemberben és januárban (az ünnepek miatt) figyelhető meg, míg a legmagasabbat márciusban lehetett tapasztalni (ez a tendencia egyébként minden évben hasonlóan alakult). Az egész évre vonatkozóan a fogvatartottak átlagos létszáma 17517 fő volt, amely 139%-os telítettségi szintet eredményezett.³⁰

5. ábra: A fogvatartottak átlagléttségének alakulása 2012

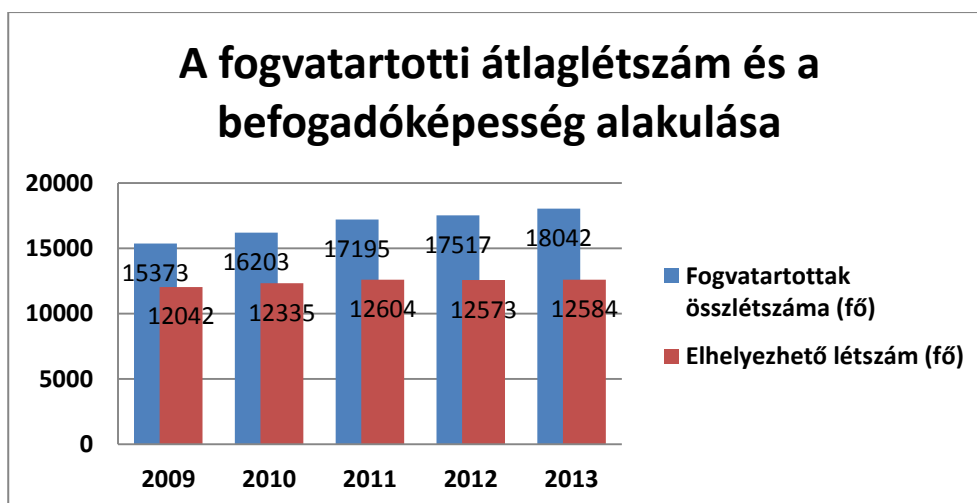
Mivel a büntetőpolitika az évek folyamán szigorodott és a társszervek felderítési mutatói is javultak, a büntetés-végrehajtási intézetek egyre zsúfoltabbá váltak. A 2013-as

²⁹ Büntetés-végrehajtási Szervezet Évkönyve 2011, BVOP.

³⁰ BVOP 2012. évi Önértékelő jelentés, 31. oldal | Belső anyag

évben a problémákat felismerve kiemelt prioritást kapott a zsúfoltság csökkentése, valamint a belső ellátás és a fogvatartotti foglalkoztatás folyamatos bővítése. A fogvatartottak száma a 2013-as év első negyedévében több mint 1000 fővel növekedett. A félév végére a létszám elérte a 18439 főt is, amely már 146%-os telítettséget jelentett. Ez utoljára 2002 augusztusában fordult elő, akkor 18068 fő volt ez a létszám. A 2013-as év második félévében a telítettség szintje 144-145% körül mozgott. Az összlétszám az év végén, december 31-én 17841 főt tett ki (ez 142%-os telítettségi szintet jelentett). Az év egészét vizsgálva a fogvatartottak átlagos létszáma 18042 fő (143%) volt. Az előzetesen letartóztatottak száma is megemelkedett (5053 főre), arányuk a teljes fogvatartotti populációban ekkor már 28,3%-os volt. Növekedett a hosszabb ideje letartóztatottak létszáma is, ekkor összesen már 312 fő volt 24 hónapot meghaladóan előzetes letartóztatásban. A jogerősen elítéltek létszáma 12391 fő volt, ami 3,4%-os növekedést jelentett az előző évhez viszonyítva. Az elzárásukat töltők létszáma is jelentősen emelkedett, több esetben is meghaladta a 300 főt. Ezekből az adatokból is láthatjuk, hogy szinte minden területen növekedett a fogvatartotti létszám, ami egyúttal a területeket érintő állomány munkájában is további kihívásként jelent és jelenik meg. A különösen rövid, gyakran csak egy-két napos elzárás végrehajtása is szintén újabb kihívást okoz az elhelyezés terén és az adminisztrációs kötelezettséget tekintve egyaránt.³¹

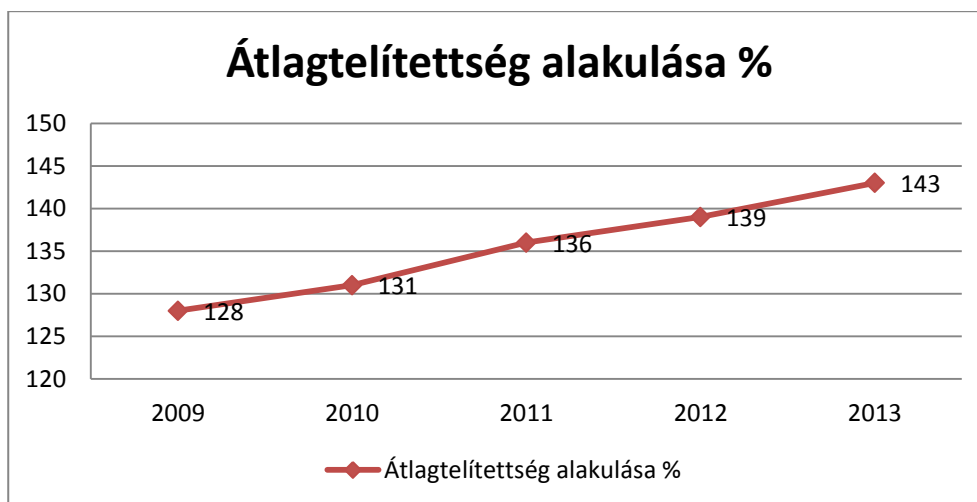
A következő ábra jól mutatja, hogy az elhelyezhető fogvatartottak létszáma az elmúlt 5 évben csak minimálisan nőtt, míg a fogvatartottak létszáma folyamatosan emelkedik.

6. ábra: A fogvatartotti átlagl létszám és a befogadóképesség alakulása

³¹ Büntetés-végrehajtási Szervezet Évkönyve 2013, BVOP.

A 7. ábra diagramjából jól látszik, hogy az országos telítettség az évek során folyamatosan emelkedett.

7. ábra: Átlagtelítettség alakulása

2.2. Somogy Megyei Büntetés-végrehajtási intézet

A következő fejezetben a Somogy Megyei Büntetés-végrehajtási intézet állományi és fogvatartotti létszámra vonatkozó adatait elemzem, amely segítségével képet kaphatunk a Somogy megyére jellemző, büntetés-végrehajtási intézeteket érintő helyzetről. Látni fogjuk, hogy a megyében tapasztalható helyzet erősen alátámasztja az országos szinten megállapított viszonyokat.

2009-ben a Somogy Megyei Büntetés-végrehajtási intézet rendszeresített személyi állomány létszáma összesen 93 fő volt, ebből december 31-én 89 fő állt tényleges jogviszonyban. A Biztonsági Osztály állománytábla szerinti létszáma ekkor 56 főt jelentett. A 2009-es év végén az osztálylétszám 52+3 fő volt: a plusz három fő közül egy fő a Fogvatartási Ügyek Osztályán (továbbiakban: FÜO), 2 fő a Gazdasági Osztály állományában teljesített szolgálatot megbízással, mivel a beosztásukhoz szükséges iskolai végzettséggel még nem rendelkeztek (iskoláztatásuk folyamatban volt ekkor). További három fő áthelyezését kérte a Kaposvári Rendőrkapitányság állományába. A 2009-es év utolsó 2 hónapjában további 2 fő nyugállományba vonult, 6 fő beosztásából pedig felfüggesztés alatt áll. Évvégére tehát tovább fogyatkozott az állomány létszáma.³²

³² Somogy Megyei Büntetés-végrehajtási Intézet 2009. évi Önértékelő jelentése | Belső anyag

A Biztonsági Osztály szervezeti felépítése állománytábla szerint a fent említett évben a következő volt: 1 osztályvezető, 4 biztonsági tiszt, 5 biztonsági főfelügyelő, 5 körletfőfelügyelő, 1 hír- és biztonságtechnikus, 1 fegyvermester, 3 gépkocsivezető, 11 körletfelügyelő, 25 biztonsági felügyelő. A Biztonsági Osztály keletkezett átlag túlszolgálata 721,71 óra, a tervezetthez képest ebben az évben is növekedett.³³ A későbbiekben azt is látni fogjuk, hogy a Biztonsági Osztály szervezeti felépítése a létszámadatokat tekintve nem mutatott pozitív változást a vizsgált időszakban, míg ezzel egy időben a feladatterhelés az állományra nézve a fogvatartotti létszám jelentős megnövekedése következtében folyamatosan nőtt.

A 2009-es évben az állománytábla szerinti létszám 56 főt tett ki. A szolgálatot teljesített létszámatlagot nézve 43,97 (44 fő) körül mozgott, az átlag leterheltség 222,29 óra volt. A szabadságok kiadása folyamatos nehézségekbe ütközött a felfüggesztésekből eredő létszámhiány következtében. Az előző évekhez képest 2009-ben a következő évre történő szabadságátvitel nagyobb számban volt várható, az év végén kiadott önértékelő jelentésben 455 napra becsülték meg ezt a számot.³⁴ A szabadságolások következő évben történő kiadása két dolgot jelez nekünk. Egyrészt a következő évben számolni kell az átlagosnál több szabadság kiadására, vagyis a munkaerő többszöri kiesésére, másrészt pedig jelezheti számunkra azt is, hogy az adott évben az állomány leterheltsége miatt nem tudták a szabadságokat kiadni az alkalmazottak számára.

A 2009-es évben az előállítások száma összesen 1547 főt tett ki, a szállítások száma pedig 2446 főben összpontosult. A FÜO-n az állománytábla szerinti létszám az előző évhez képest kedvezőbben alakult az intézetet érintő állománytábla felülvizsgálatát és módosítását követően. A szociális segédelőadói beosztás megszűnt, egy fő osztályvezető-helyettes, egy fő fogvatartási főelőadó, illetve egy fő bny. segédelőadó státusz létesült. A 2009-es állománytábla szerinti létszám ennek megfelelően: 1 fő osztályvezető, 1 fő osztályvezető-helyettes, 1 fő bny. főelőadó, 1 fő fogvatartási főelőadó, 2 fő nevelő, 3 fő bny. segédelőadó. A személyi állományt tekintve összefoglalva azt mondhatjuk, hogy az állománytábla a 2009-es évben nem mutatott teljes feltöltöttséget. Az osztályvezetői feladatokat megbízás alapján 2009. május 22-től az akkori fogvatartási főelőadó látta el. Az osztályvezető-helyettesi feladatokat 2009. augusztus 1-től a volt osztályvezető végezte kinevezés alapján. (A főelőadói feladatokat ekkor senki nem látta el.) Csatolt

³³ Somogy Megyei Büntetés-végrehajtási Intézet 2009. évi Önértékelő jelentése | Belső anyag

³⁴ Somogy Megyei Büntetés-végrehajtási Intézet 2009. évi Önértékelő jelentése | Belső anyag

munkakörben az osztályvezető-helyettes az intézet sajtóreferensi, a bny. főelőadó a nyomozó tiszti, egy fő bny. segédelőadó a munkavédelmi megbízotti feladatokat is ellátta.³⁵

A betegállományban, vezénylésen, szabadságon töltött napokat, továbbá a létszám hiányából eredő munkakiesést figyelembe véve összefoglalóan elmondható, hogy az osztály dolgozóinak leterheltsége az év során jelentős mértékben növekedett. Ezen kívül további többletterhet jelentett a betanuló kollégák munkavégzésének figyelemmel kísérése, valamint a szakmai tapasztalatok átadása. A létszámhelyzet optimalizálása alapvető feltétele lenne a jövőben az elvárásoknak megfelelő színvonalon történő munkavégzésnek, a nevelési szakterületet érintő szerteágazó feladatok belső és külső szakmai normáink alapján történő ellátásának.³⁶ A fejezet végén majd látni fogjuk, hogy ez a létszámbeli optimalizálás milyen mértékben valósult meg a vizsgált időszakban.

A gazdasági osztály engedélyezett létszámkerete a 2009-es évben 18 fő volt (13 fő hivatásos, 5 fő közalkalmazott), amely teljes feltöltöttséget jelentett. A fogvatartotti létszámadatokat tekintve az intézet befogadó képessége 129 fő volt ekkor, ami a mai napig nem is változott. Az átlagos fogvatartotti létszám a 2009-es év során 190 fő körül mozgott, a megőrzésen itt tartózkodók létszáma ebből kb. 15-20 főt tett ki.³⁷

A 2010-es évben a költséghatékonyabb és a szakmai elvárásoknak jobban megfelelő munkavégzés érdekében az állományszervezési táblázat 2010. február 1-jei és 2010. május 1-jei hatállyal módosításra került. Összességében megállapítható, hogy a 2010. december 31-ei állapot szerint a 95 fős keretből 88 fő a személyi állomány létszáma. A Biztonsági Osztály állománytábla szerinti létszáma 56 fő volt, mely ekkor 48 fős osztálylétszámot adott. A 48 főből 3 fő felfüggesztés miatt, 1 fő gyermek születése miatt, míg 1 fő a nappali bv-s szaktanfolyam végzése miatt távol volt. Így az aktuálisan ténylegesen szolgálatot teljesítő létszám 43 fő volt, amely nagymértékben leterhelte az állományt mind fizikailag, mind mentálisan. 2010-ben 9 fő került felvételre, amely számszakilag túlteljesítette azt, ami az elmúlt évektől elvárható volt, de sajnós a 9 fő gyakorlati szempontból már nem nevezhető nagymértékű előrehaladásnak. Az egyik ok, hogy a 14 hetes képzés befejezését követően még nagyon sokat kell tanulni a szolgálat ellátásával kapcsolatban, hogy a jogszabályoknak megfelelően helyes és biztonságos intézkedési technikát tudjanak tanúsítani. Ez olykor azért ütközik nehézségekbe, mert aki a próbaidős kollégákat oktatja,

³⁵ Somogy Megyei Büntetés-végrehajtási Intézet 2009. évi Önértékelő jelentése | Belső anyag

³⁶ Somogy Megyei Büntetés-végrehajtási Intézet 2009. évi Önértékelő jelentése | Belső anyag

³⁷ Somogy Megyei Büntetés-végrehajtási Intézet 2009. évi Önértékelő jelentése | Belső anyag

önmaga is mindössze 1-2 éves büntetés-végrehajtási gyakorlattal rendelkezik. Így a 9 fő felvétele csupán arra volt elegendő, hogy az időközben eltávozott kollégák pótlása meglegyen, de visszatekintve a 2010. év vonatkozásában ez idáig az átlag 41 fő szolgálatot teljesítő létszám dominált. A Biztonsági Osztály szervezeti felépítése állománytábla szerint ekkor nem változott. A Biztonsági Osztály keletkezett átlag túlszolgálat a tervezetthez képest nagymértékben növekedett, melyhez annak ténye is hozzájárult, hogy a 2009-es évről 372 nap szabadság került áthozatalra, mivel annak kiadása technikailag nem volt megoldható. A 2010-es évben az állománytábla szerinti létszám 56 fő volt, de az átlag szolgálatot teljesített létszám csupán a 41 főt érte el, így az átlag leterheltség 244,13 órát tett ki. Ebből következtetve az év során teljesített túlszolgálat 14718,75 + 186,25 (200%) óra volt, amelyből 12601,5 óra került kifizetésre. A 2010-es évben az előállítások száma összesen 1786 fő volt, a szállítások száma pedig elérte a 2616 fős létszámot.³⁸

A Büntetés-végrehajtási Osztályon a 2010. február 1-i állományszervezési tábla módosítását követően az alábbi változások történtek: Az osztály elnevezése Fogvatartási Ügyek Osztályáról Büntetés-végrehajtási Osztályra, a büntetés-végrehajtási osztályvezető-helyettesi beosztás elnevezése fogvatartási osztályvezető-helyettesre, a főelőadó (bny.) beosztás elnevezése főelőadóra (nyilvántartási), a segédelőadó (bny.) beosztás elnevezése pedig segédelőadóra (nyilvántartási) módosult. A 2010. május 1-i állományszervezési tábla módosítását követően az osztály létszáma egy nevelői beosztással bővült. Az osztály állományszervezési tábla szerinti létszáma a megelőző évhez képest tehát valamivel kedvezőbben alakult.³⁹

A 2010. február 1-jétől érvényes állományszervezési tábla a gazdasági osztály vonatkozásában is hozott változásokat: a gazdasági osztály engedélyezett létszámkerete 17 fő (12 fő hivatásos, 5 fő közalkalmazott) volt ekkor; a gazdasági vezetői beosztás a vezetői törzsbe került; továbbá az osztályvezető-helyettesi beosztás elnevezésből foglalkoztatási osztályvezető-helyettes, valamint a pénzügyi segédelőadó beosztás foglalkoztatási segédelőadó elnevezésre változott. A továbbiakban így ezeket a megnevezéseket használom. Az intézet telítettsége az év során folyamatosan emelkedett, novemberben elérte a 195 %-ot, átlagos értéke 160-180 % körül mozgott. A zsúfoltság miatt – rövidebb időszakokban – csak 3 emeletes ágyak rendszerbe állításával tudták megoldani a fogvatartottak elhelyezését. Itt mindenképp meg kell említeni, hogy a jogszabályban

³⁸ Somogy Megyei Büntetés-végrehajtási Intézet 2010. évi Önértékelő jelentése | Belső anyag

³⁹ Somogy Megyei Büntetés-végrehajtási Intézet 2010. évi Önértékelő jelentése | Belső anyag

rögzített mozgástér biztosítása, a differenciális szabályok teljes körű betartása csak rövid időszakokban, folyamatos áthelyezések végrehajtásával és nem minden fogvatartott vonatkozásában teljesült. Ennek legfőbb okait a szakmai szempontból hátrányos építészeti adottságokban, a magas fogvatartotti létszámban és az állandóan változó összetételben nevezték meg. A gyakori áthelyezések miatt hosszabb távon viszonylag állandó, vagy speciális nevelési csoportok kialakítása ekkor nem volt realizálható.⁴⁰

A 2011-es évben a költséghatékonyabb és a szakmai elvárásoknak jobban megfelelő munkavégzés érdekében az állományszervezési táblázat 2011. január 1-jei hatállyal módosításra került: a biztonsági osztályon 1 fő biztonsági felügyelői beosztás megszüntetésével egyidejűleg az egészségügyi osztályon 1 fő szakápolói státusz létesült. Az állományszervezési táblázat feltöltése érdekében 2 fő tiszthelyettes és 1 fő közalkalmazott került átminősítésre tisztté. Az állományszervezési táblázat által biztosított (95 fő) és a 2011. évi finanszírozott (92 fő) létszámkeret alapján az üres beosztásokat 1 fő nevelőt (megbízással), 1 fő körlet-főfelügyelőt (megbízással), 1 fő nyilvántartási segédelőadót (megbízással) töltöttek fel átmenetileg. A 2011. december 31-ei állapot szerint a 95 főből 90 fő volt a személyi állomány létszáma.⁴¹ Összességében megállapíthatjuk, hogy a 2011-es évben is komoly létszámgondokkal küzdött az állomány.

Az állomány hirtelen fiatalodása egy visszatérő problémát jelent a büntetés-végrehajtási intézetek életében, ahogyan jellemző ez a Somogy megyei testületre is. Az elmúlt évek nyugdíjazási hulláma miatt sok tapasztalt szakember távozott a testülettől, az időközben történt felvételek viszont csak a létszámhelyzet statisztikai növelését eredményezték, a szakmai színvonal a tapasztalt és magas szaktekintélyű kollégák távozásával együtt jelentősen lecsökkent. Az újonnan felvett kollégákat olyan személyi állományi tagok oktatták és oktatják a mai napig, akik úgyszintén nem rendelkeznek elegendő tapasztalattal, gyakorlattal, hiszen ők is csak 1-2 évet töltöttek el a eddig a büntetés-végrehajtásban.

A 2011-es évben az előállítások száma összesen 2115 fő volt, a szállítások száma pedig elérte a 2895 fős létszámot. A Büntetés-végrehajtási Osztályon a 2011. évben az osztályt érintő állományszervezési tábla módosítására nem került sor. A tapasztaltabb kollégák távozása, a helyükre lépő kollégák betanítása mindenképpen többletterhet jelentett, az állandósult magas fogvatartotti létszám az egy főre eső munkamennyiséget a

⁴⁰ Somogy Megyei Büntetés-végrehajtási Intézet 2010. évi Önértékelő jelentése | Belső anyag

⁴¹ Somogy Megyei Büntetés-végrehajtási Intézet 2010. évi Önértékelő jelentése | Belső anyag

nevelési szakterületen pedig még tovább növelte. A megüresedett nevelői hely betöltése a szakterületi munka színvonalának megőrzése és fejlesztése érdekében nagyon is indokolt volt ekkor. A betegállományban, vezénylésen, szabadságon töltött napokat, az osztályt érintő személyi változásokat, továbbá a létszámhiányból eredő munkakiesést figyelembe véve összességében elmondhatjuk, hogy az osztály dolgozóinak leterheltsége az év során tovább növekedett. Jelentős többletterhet jelentett a betanuló kollégák munkavégzésének figyelemmel kísérése, a szakmai tapasztalatok átadása, ugyanúgy, mint az előző évben. Előrelépés így ezzel kapcsolatban a 2011-es évben sem történt érdemben.⁴²

A 2011. január 1-ei hatállyal módosított állományszervezési táblázat a gazdasági osztály vonatkozásában nem hozott változást. Az intézet telítettsége a 2011-es évben mindvégig meghaladta a normatív befogadóképességet; ennek átlagos értéke 174% volt, a legmagasabb telítettséget (185%-ot) január hónapban tapasztalták.⁴³

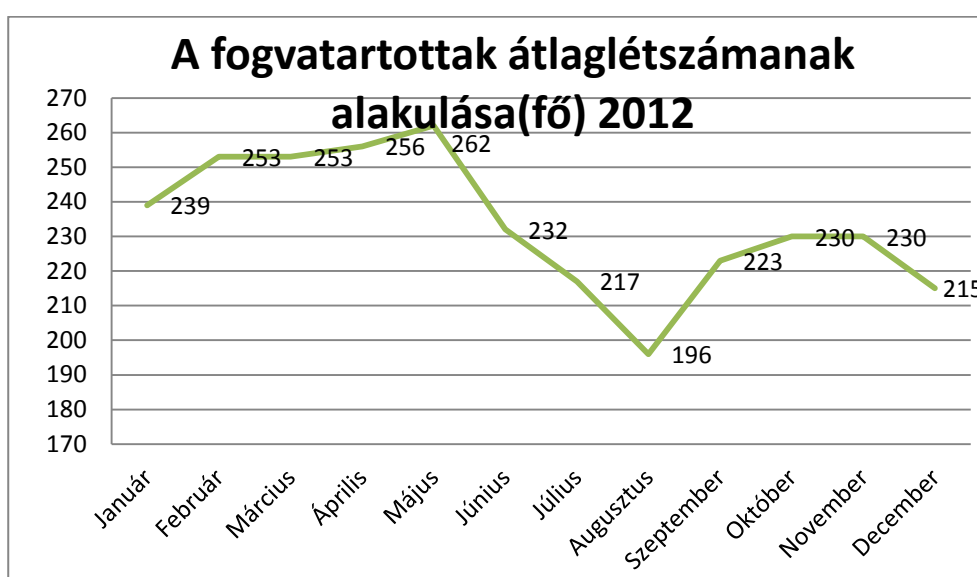
Az állományszervezési táblázatban a 2012-es évben sem történt változás. Ennek eredményeként az intézet létszámadatai sem módosultak: 94 fő teljes munkaidőben + 1 fő részmunkaidőben volt foglalkoztatva, engedélyezett állományi létszám 95 fő volt. (A 2012. évi finanszírozott létszám 92 főre vonatkozott). A Biztonsági Osztály állományszervezési táblázat szerinti létszáma 55 fő volt, elmondhatjuk, hogy az osztály létszámhelyzete kedvezőtlenül alakult. A tényleges szolgálatot teljesítő létszám 44 fő volt ebben az évben, amely hosszú távon komoly működésbeli problémákhoz is vezethet. Ez a következtetés a 2012-es önértékelő jelentésben is megfogalmazásra került, előrelépés azonban ennek hatására sem következett be. A fontosabb beosztások továbbra is betöltetlenek maradtak. A 2012-es évben a Biztonsági Osztályhoz 4 fő került felvételre, melyből 2 fő átvétel útján került oda a Fővárosi Büntetés-végrehajtási Intézet állományából, ugyanakkor 7 fő távozott, így az arány megint csak kedvezőtlenül alakult. A Biztonsági Osztály keletkezett átlag túlszolgálat az elmúlt évhez képest továbbra sem csökkent. A túlszolgálatok számának emelkedése egyéni szinten is jelentős többletterhet rótt és ró a mai napig a személyi állományra. Ennek egyik alapvető oka a 2009 óta felfüggesztett 3 fő, illetőleg a 2012. június óta felfüggesztett plusz 1 fő, valamint a jelentős fogvatartotti létszámból adódó többletfeladat elvégzése, hiszen a fogvatartottak számának jelentős növekedésével egyenes arányban nő az előállítási feladatok száma is, ahogyan az korábban már említésre került. Bár az intézet tett annak érdekében intézkedéseket, hogy a

⁴² Somogy Megyei Büntetés-végrehajtási Intézet 2011. évi Önértékelő jelentése | Belső anyag

⁴³ Somogy Megyei Büntetés-végrehajtási Intézet 2011. évi Önértékelő jelentése | Belső anyag

felügyelet leterheltségét csökkentse, az eredmények elmaradása miatt az osztály feltöltésére irányuló hathatósabb intézkedések továbbra is elkerülhetetlenek. A 2012. évben 400 órát meghaladó túlszolgálatot 7 fő, 300-400 óra közötti túlszolgálatot 20 fő, 200-300 óra közötti túlszolgálatot pedig számszerűen 12 fő látott el. A 2012-es évben az előállítások száma összesen 2329 fő volt, a szállítások száma pedig átlépte a háromezres határt, ekkor elérte a 3044 fős létszámot is.⁴⁴

A Büntetés-végrehajtási Osztályon a 2012. évben az osztályt érintő állományszervezési tábla módosítására nem került sor. Az intézetben elhelyezett fogvatartottak átlagléttszáma a 2012. évben 233 fő volt, ami 180 %-os telítettséget jelent.⁴⁵

8. ábra: A fogvatartottak átlagléttszámanak alakulása

2010. február 1-jétől érvényes, többször módosított állománytáblázat volt hatályban a 2013-as évben is. 2013-ban az állománytáblázat alapján a biztosított létszám 95 fő, ebből 2013. április 7-ig finanszírozott létszám 92 fő, 2013. április 8-án a büntetés-végrehajtás országos parancsnoka engedélyezte az intézet finanszírozott létszámkeretének 95-főre, azaz 100 %-ra növelését. Ennek legfőbb okai a megemelkedett fogvatartotti létszám és a tartósan szolgálati beosztásukból felfüggesztett személyi állományi tagok által generált többletszolgálatok voltak.⁴⁶

A Biztonsági Osztály állományszervezési táblázat szerinti létszáma módosítások következtében 2013-ban két alkalommal 1-1 fővel csökkent, így az aktuális létszám 53 fő

⁴⁴ Somogy Megyei Büntetés-végrehajtási Intézet 2012. évi Önértékelő jelentése | Belső anyag

⁴⁵ Somogy Megyei Büntetés-végrehajtási Intézet 2012. évi Önértékelő jelentése | Belső anyag

⁴⁶ Somogy Megyei Büntetés-végrehajtási Intézet 2013. évi Önértékelő jelentése | Belső anyag

volt ekkor, ugyanakkor a feltöltöttség 2013. december 31-én 51 főt jelentett, amelyből a ténylegesen szolgálatot teljesítők létszáma 43 fő volt csupán. 2013. évben 7 fő távozott a Biztonsági Osztály állományából. 2013-ban 10 fő került felvételre, melyek közül 2 fő áthelyezéssel más bv. szervtől, míg 8 fő, mint új felszerelő került az intézethez. Megállapítható, hogy a 10 fő felvétele a tárgyévben keletkezett hiányt tudta pótolni, ugyanakkor 8 fő vonatkozásában a 14 hetes képzést el kellett végezni, ezáltal szolgálati feladat ellátására csak ezután voltak beoszthatók. A túlszolgálatok alakulását a 2013-as évben 440 órát meghaladó 19 fő, 400-440 óra közötti 11 fő, 350-400 óra közötti 6 fő mutatja. A fenti adatokból kitűnik, hogy a biztonsági osztály ténylegesen szolgálatot teljesítő 43 fős állományából 30 főnek keletkezett 400 óra feletti túlszolgálat. Az előállítási feladatok folyamatosan, az előző évekhez hasonlóan, emelkedő számban, egyre magasabb leterheltségi szintet jelentettek és jelentenek a mai napig is az intézet számára. A vidéki bíróságokra végrehajtott előállítások olykor egész naposak, mivel több büntetőügy különböző időpontokra kerül kijelölésre, de a tárgyév során több esetben előfordult, hogy három különböző útvonalon lévő bíróságra kellett fogvatartottat előállítani. Ezeknek a körülményeknek magas biztonsági kockázata van, különösen annak tekintetében, hogy az öt vidéki bíróság közül ez idáig csupán egyetlen helyen került sor minden tekintetben biztonságos őrzőhelyiség kialakítására, ahol a fogvatartottakat differenciáltan és a polgári személyektől teljesen izoláltan el lehet helyezni.⁴⁷

Az intézeten kívüli előállítások számát az alábbi táblázat szemlélteti:

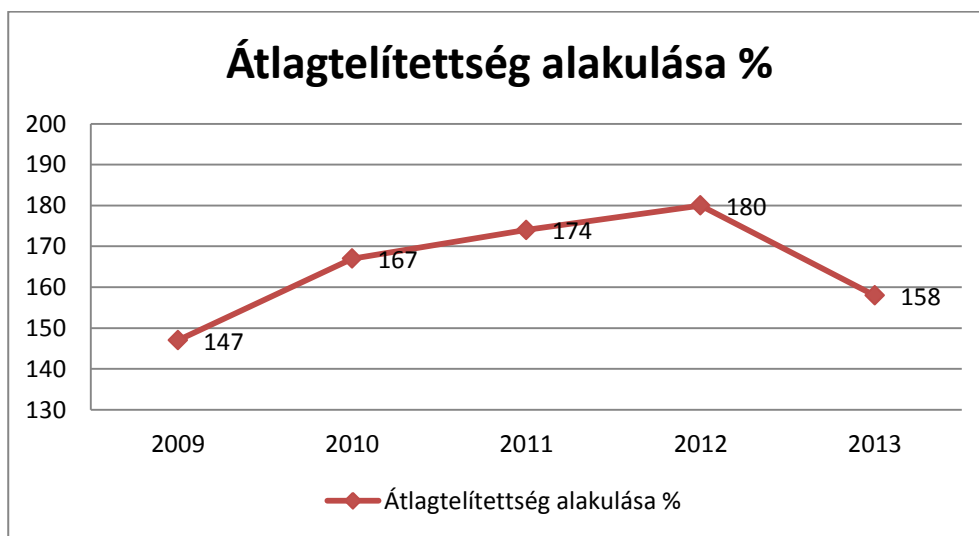
Marcali	160 fő
Fonyód	116 fő
Siófok	134 fő
Barcs	41 fő
Nagyatád	158 fő
Kaposvár gyalogmenetben	880 fő
Kaposvár gépjárművel	400 fő
Kórház, egyéb egészségügyi	247 fő
Hozzá tartozó temetése	4 fő
Súlyos beteg hozzátartozó meglátogatása	5 fő
Budapest	9 eset (1 fő)
Helyszíni tárgyalás	1 fő
mindösszesen	2155 fő

9. ábra: Intézeten kívüli előállítások száma 2013.

⁴⁷ Somogy Megyei Büntetés-végrehajtási Intézet 2013. évi Önértékelő jelentése | Belső anyag

A Büntetés-végrehajtási Osztályon a 2013-as évben az állományszervezési tábla módosítására nem került sor, a Gazdasági Osztályt érintő tábla viszont két alkalommal is módosításra került, 2 fő foglalkoztatási felügyelői státusz létesítését engedélyezte a BVOP. Az érvényben lévő állománytábla alapján az engedélyezett létszámkeret 19 fő (14 fő hivatásos, 5 fő közalkalmazott).⁴⁸

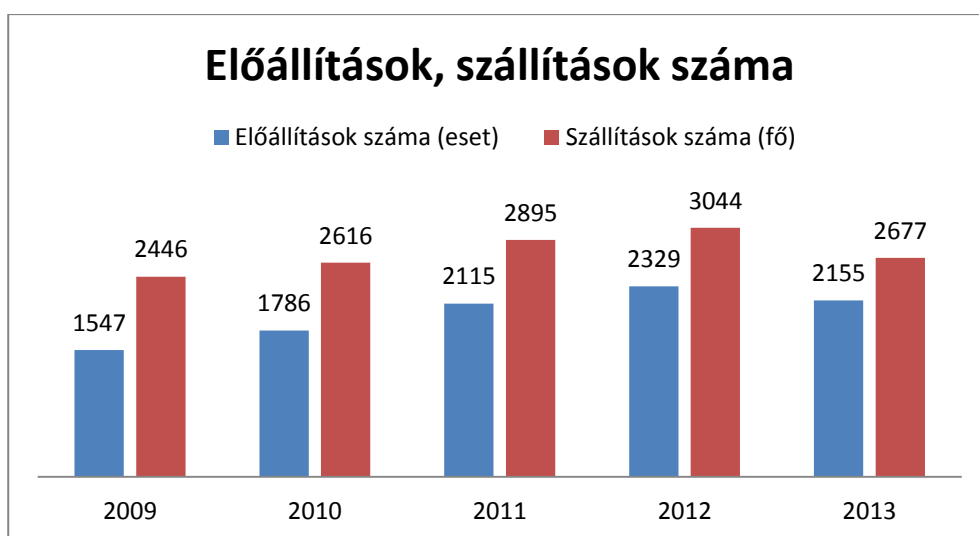
Az intézetben az átlagtelítettség alakulását 2009-2013 között a 10. számú ábrán mutatom be. Az ábrából leolvasható, hogy a telítettség az adott időszakban 147%-ról 180%-ra nőtt. 2013-ra ez 158%-ra csökkent ugyan, de még ekkor is másfélszer annyi fogvatartottról kellett naponta gondoskodni, mint amennyi az intézet eredeti befogadóképessége. Ez igen nagy leterheltséget eredményezett az állományban. Ennek egyik oka, hogy a hiányzó munkaerő pótlására a legtöbb esetben nem, vagy nem megfelelően került sor. A fogvatartotti létszám növekedése következtében a foglalkoztatottak leterheltségén túl az intézmény túlszűfolttsága is megfigyelhető, amely több szempontból is növeli a kockázatokat. A zárkák ma már két, vagy akár háromszoros többletfeltöltöttséggel „működnek”, amely biztonsági szempontból is növeli a rizikófaktorot. Itt jegyezném meg, hogy a túlszűfolttság a fogvatartottak mentális fejlődésére is káros hatással van, amely pontosan az új törvényben megfogalmazott társadalmi visszailleszkedést, ill. az azt szolgáló mentális fejlődésüket hátráltatja. Egy ilyen kis intézetben a differenciálási szabályokat is nagyon nehéz betartani a nagyfokú helyhiány miatt. Az elhelyezésbeli nehézségeket tovább fokozza, ha például adott esetben egy többfős büntétési csoport elkülönítésére van szükség.

10. ábra: Átlagtelítettség alakulása

⁴⁸ Somogy Megyei Büntetés-végrehajtási Intézet 2013. évi Önértékelő jelentése | Belső anyag

A következő oszlopdiagram adataiból jól látszik, hogy az előállítások és szállítások száma a 2009-es évtől kezdődően folyamatosan emelkedtek, egyedül a 2013-as évben történt némi javulás, ekkor a létszámadatok a 2011-es évhez hasonlóan alakultak. Az állomány leterheltsége szempontjából ezek a feladatok a legszámtottevőbbek. Míg a Biztonsági Osztályt megterheli az előállítások és szállítások tényleges végrehajtása, addig a Büntetés-végrehajtási Osztályon az előállítások és szállítások adminisztrációja zajlik, amely így szintén többszörösére emelkedett. 2009 óta a többletfeladatokra nem biztosítottak megfelelő állománylétszámot. Egy szállítósos felügyelőnek további megterhelést jelent, hogy az előállítások nagy száma és egyben kiszámíthatatlansága miatt gyakran előfordul, hogy az esti szolgálatból való lelépés során értesül a másnapi szolgálatba lépésének esedékességéről.

11. ábra: Előállítások, szállítások száma

Az eddigieken túl a Titkárság munkájából is jól látható, hogy folyamatos volt a többlettevékenység, évről-évre emelkedett az iktatott anyagok száma, 2011-ben 15255, 2012-ben 17421, míg 2013-ban 23644 darabot tett ki.⁴⁹

⁴⁹ Somogy Megyei Büntetés-végrehajtási Intézet 2011, 2012, 2013. évi Önértékelő jelentése | Belső anyag

3. FEJEZET: A LE TERHELTSÉG, MINT BIZTONSÁGI KOCKÁZAT

A következő fejezetben a biztonsági szakterületet érintő problémák összefoglalására törekszem. Kitérek volt munkahelyemet, Somogy megyét érintő kérdésekre. A biztonsági szakterület, amely a bv. egyik legfontosabb területe, a leterheltség következtében komoly kockázatokkal szembesül.

A bv. szervezet egyik legfontosabb szakterülete a biztonsági szakterület, a nagy fogvatartotti létszám, a leterheltség erre is igen nagy hatással van. A bv. szervezet biztonsági szabályzatából kiderül, hogy olyan biztonsági rendszert kell működtetni, amely folyamatosan biztosítja a fogvatartottak őrzését, felügyeletét és ellenőrzését, valamint a bv. szerv őrzését és védelmét. Egy intézetnél a biztonsági tevékenység ellátása komplex feladat. A Biztonsági Osztály látja el az intézet külső és belső őrzését, végzi a beléptetést, végrehajtja az előállítási és szállítási feladatokat, a külkórházi őrzést és a munkáltatási feladatokat is. A megyei intézetekben, mint amilyen a Somogy Megyei Büntetés-végrehajtási Intézet a körletfelügyelők is a Biztonsági Osztályhoz tartoznak. Egy olyan kis megyei intézet, ahol az előzetes letartóztatottak teszik ki a fogvatartottak létszámának nagy részét, sok előállítási feladatot lát el. Az előző fejezetekből kiderült, hogy az előállítások száma nőtt, és ez a napi feladatok ellátását nagyban megnehezítette. Ahhoz, hogy egy adott létszámmal dolgozó osztály el tudja látni a többlet előállítási feladatokat, más területekről kellett elvonni embert, vagy a pihenő idejüket töltöket kellett szolgálatba vezényelni. A biztonság mindkét esetben jelentősen csorbult. Amennyiben egy másik területről kell elvonni alkalmazottakat a sürgős és halasztást nem tűrő feladatok elvégzéséhez, a másik terület leterheltsége is megnövekszik a fellépő emberhiány miatt (zárójelben jegyezném meg, hogy szinte kivétel nélkül, minden szakterület emberhiánnyal és többletmunkával küszködik, a néhány, nem nagymértékben leterhelt terület viszont a személyzetelvonást és átcsoportosítást követően ugyanebbe a kategóriába fog esni, tehát ez a folyamat a 22-es csapdájának tipikus esete). A másik esetben, amikor a jelenlegi állomány tagok munkaideje hosszabbodik meg, vagy a szabadságolás terhére tudják csak megoldani a sürgős feladatokat, szintén további problémákat vet fel. A leterhelt munkaerő kevésbé pontosan és koncentráltan képes csak ellátni feladatait, a motiváció csökken, amely már nemcsak a mennyiségi munkavégzést veszélyezteti, de jelentősen visszaveti a minőségi feladatellátást is.

A külső őrzés, mint a biztonsági tevékenység egyik fő pillére, már nagyon régóta nem valósul meg százszázalékosan. A korábbi gyakorlat szerint az egyes intézeteknél több külső őrhelyt is üzemeltetni kellett. Mára például a Somogy Megyei Bv. Intézetnél a két külső őrhely közül már csak az egyikben látnak el szolgálatot, de az ott szolgálatot teljesítő biztonsági felügyelő is több terület felügyeletét végzi egyszerre. Feladatai közé tartozik így például az őrtoronyban végzett megfigyelői státusz mellett a gépjárműbejárat üzemeltetése is. Az intézetnél a gépjárműbejárat felügyelői beosztás már régóta betöltetlen emberhiány miatt, így a biztonsági felügyelő látja el ezen munkakör feladatait is egyben: jármű érkezése, vagy távozása esetén elhagyva őrhelyét lemegy a gépjármű-bejárat zsilipbe, ahol elvégzi a jármű átvizsgálását, és a járművel érkezett/távozni kívánó személy(ek) be- illetve kiléptetését, valamint ezeket dokumentálja a gépjármű-bejárat naplóban. Többszörfeladata ezen kívül, hogy a fogvatartottak napi szabadlevegőn tartózkodásának biztosítását végző felügyelő távollétében az ő feladatait is ellátja, ami úgy valósul meg, hogy az őrhelyét újból elhagyva egy, a bástyafalon kialakított területen figyeli a szabadlevegőn lévő fogvatartottakat, amely szintén a saját feladataiból jelent kiesést. Egy nappali szolgálatban óránként kell járőrözési szolgálatot ellátnia, ha ő ebben az időben szabadlevegőn tartózkodás biztosítását végzi, kérnie kell valakit a körleten szolgálatot teljesítők közül, hogy az előbb említett többszörfeladatát (szabadlevegőn tartózkodás biztosítása) erre az időre ellássa. Ugyanez történik abban az esetben, ha a szabadlevegőn tartózkodással egy időben jármű érkezik az intézet bejáratához.

A személybejárat őrhelyen szolgálatot teljesítő felügyelők általában csak egyedül látják el a feladatot. Ideális esetben minimum két, egy női és egy férfi alkalmazottnak kellene ellátnia ezt a feladatot, a Somogy Megyei Bv. Intézetben viszont erre koránt sincs lehetőség: az egyetlen, feladatot végző személybejárat biztonsági felügyelőnek egy őrhelyen ülve kellene ezt az egyébként összetett feladatot ellátnia. Amennyiben egy ellenkező nemű belépő átvizsgálására van szükség, a feladat elvégzése megfelelő (azonos nemű) alkalmazott hiányában alapvető korlátokba ütközik.

Egy kis bv. intézet esetében, mint amilyen a Somogy Megyei Bv. Intézet, a Biztonsági Osztály állománya adja a körletek felügyeletét ellátó állományi tagokat. Egy átlagos szolgálatban a körleten a körlet-főfelügyelő, körletfelügyelő, és a tartalékfelügyelő látja el a szolgálatot. A napi munkaközi szüneteket saját maguk váltásával látják el, de a külső őrzést biztosító felügyelők munkaközi szünetéhez is ők adják a váltást.

A korábbi gyakorlatban a napi feladatok elvégzéséhez egy 8 órában foglalkoztatott állományi tag nyújtott segítséget, aki kizárólag erre volt foglalkoztatva, ez az esetek többségében a nagyszámú előállítási feladatok miatt ma már nem képezi a gyakorlat részét. A körlet-főfelügyelő feladata normál esetben a körleten lévő feladatok irányítása és dokumentálása a naplóban. Sajnos a valóságban ezen feladatok sokszorosát végzi, mivel létszámhiány miatt beosztottjainak feladatit is kénytelen elvégezni. A körletfelügyelő feladata a körleten lévő fogvatartottak mozgatása, motozása, ételosztás felügyelete. Ez önmagában több körletfelügyelőt igényelne a nagyszámú mozgatások miatt, ennek ellenére ezeket a feladatokat a legtöbb esetben csak egyedül látja el. Továbbá többletterhet ró rá, ha nincs szabadlevegőn tartózkodást biztosító felügyelő, amelynek feladata ebben az esetben szintén rá hárul. A körletfelügyelőnek óránként kell ellenőrzési tevékenységet ellátnia. A nagyszámú mozgatás következtében viszont nincs ideje a zárkában folyó tevékenységek alapos és hosszantartó megfigyelésére, így emiatt az ellenőrzések minősége is jelentősen romlik. Ezen felül tovább nehezíti a feladatának elvégzését az is, hogy a magas fogvatartotti létszám miatt a zárkák túlszűfoltak, így beláthatóságuk és ellenőrizhetőségük jelentősen megnehezedett.

Többször említésre került már a szabadlevegőn tartózkodást biztosító felügyelő hiánya. Ideális esetben egy fő 8 órában foglalkoztatott kutyavezető felügyelő látja el ezt a feladatot, ami az elkülönítési csoportok miatt egész napos tevékenységet jelent. A szabadlevegőn tartózkodó fogvatartottak nagy létszáma szintén biztonsági kockázat, egy esetlegesen bekövetkező rendkívüli esemény során a felügyelőnek esélye sem lenne a megfelelő intézkedésre. Ezt tovább fokozza, hogy az esetek többségében nem a felügyelő látja el ezt a feladatot, hanem helyettesítik a fentebb leírt módon.

Ahogy már írtam, az előállítások számának növekedése okozza a legnagyobb leterheltséget. Egy intézetnél adott számú biztonsági felügyelő teljesít előállítóként szolgálatot, ez a létszám, mint az állománytábla összes többi része, a befogadóképességhez volt megállapítva, és nem a tényleges fogvatartotti létszámhoz. Ha egy nap több előállítást kell végrehajtani, mint amennyi felügyelő rendelkezésre állna, akkor vagy az amúgy a biztonsági osztályhoz tartozó, de más beosztást ellátó felügyelőket kell a pihenő idejükről berendelni, vagy más osztályoktól kell hivatásos állományban levő kollégákat a feladat idejére oda vezényelni. A biztonsági szabályzat előírja, hogy csoportos előállítás esetén csoportparancsnokot kell kijelölni, aki nem kísér fogvatartottat. Ez a szabály betartása az esetek többségében teljesen kivitelezhetetlen. Ha csak egy ember előállításáról van szó, de

az ő előállítása olyan biztonsági kockázat, hogy két felügyelő jelenléte lenne szükséges, akkor sincs rá minden esetben mód, hogy két fő végezze a kísérést. Ezek a létszám problémából adódó hiányosságok nagy biztonsági kockázatot jelentenek. Az egy az egyben történő előállítás növeli a rendkívüli események bekövetkezésének veszélyét, ezt a gyakorlat már többször bizonyította. Egy szökési kísérlet esetén a fogvatartottnak sokkal könnyebb dolga van egy felügyelővel szemben és a bekövetkezett szökés esetén is egy embernek (aki talán még meg is sérült) sokkal nehezebb megkezdni az üldözést és közben még jelenteni is az eseményt. Ne is feltétlenül egy szökés bekövetkeztére gondoljunk, önmagában is elég kockázatot rejt, hogy a felügyelő egyedül kísér egy fogvatartottat, akit a bíróságon nagy létszámú hozzátartozói csoport vár (tapasztalatom szerint az egész család szabadságot vesz ki aznapra).

Szállítás során is komoly problémákat okozhat a létszámhiány: amennyiben a szállítás közben bekövetkezik egy szökés, az üldözést az esetek többségében nem lehet megszervezni, mivel a kis létszám nem teszi ezt lehetővé. Önmagában egy körszállítás napja is komoly leterheltséget jelent a felügyelőkre: előfordul, hogy egy ilyen napon 16 órát kell munkaidővel tölteniük, és másnap ugyanúgy munkába kell állni. Bár a kötelező pihenőidő a hosszabb munkaidő után is mindig biztosítva van, ez az idő sokszor nem elegendő arra, hogy a másnapi feladatokat kipihenten, koncentrálni lássa el a felügyelő, hiszen nem mindegy, hogy 8 vagy esetenként 14-16 órát töltött el a munkahelyén.

A munkáltatás során is nagy problémát okoz, hogy nagy fogvatartotti létszám jut egy felügyelőre. További probléma ezen a szakterületen, hogy a munkáltatás felügyeletét ellátó személy nem mindig hivatásos alkalmazott. A polgári alkalmazottak viszont sem felhatalmazással, sem megfelelő képzettséggel nem rendelkeznek adott biztonsági feladatok elvégzéséhez, mint például a motozás. Nagyban növeli a biztonsági kockázatot, hogy a fogvatartottak a munkahelyeken veszélyes szerszámokkal dolgoznak, és ezen időszak alatt sincs lehetőség a felügyelet megerősítésre. Többször előfordult, hogy munkahelyekről veszélyes szerszámok felhasználásával tudtak szökéseket megkísérelni. A nagy fogvatartotti létszám következtében nincs idő a fogvatartottakat megismerni, ezért nagyobb a valószínűsége, hogy nem a nekik megfelelő biztonsági kategóriákba kerülnek, és nem a számukra ideális munkahelyen dolgoznak.

A külkórházi őrzés is biztonsági kockázatokkal jár. A kórházi ellátásra szorult sérültek, betegek állandó felügyeletet igényelnek, egy sérült mellé egy őrzést biztosító felügyelő rendelése viszont az állomány munkájára nézve további leterhelést jelent,

ugyanis egy fővel tovább csökken ebben az esetben a feladatot elvégzők száma. Mondanom sem kell, hogy több sérült kórházi őrzését egy időben nagyon nehéz lenne megoldani. A probléma másik oldalát az adja, hogy a kórházi ellátás során a felügyelő 12 órában egyedül van a fogvatartottal. Ez idő alatt sem a munkaközi szünete, sem az esetleges egészségügyi szünete nem megoldott. A 12 és fél órás műszak szünet nélküli betartása viszont nyilvánvalóan nem reális, ami sajnos szintén arra enged következtetni, hogy a rövid szünetekben „örizetlenül” hagyott fogvatartott szökést kísérelhet meg.

Az előbbieken sorra vettük a biztonsági tevékenységeket, mindegyik területen általánosan elmondható volt, hogy a felügyelők túlterheltek, fáradtan látják el a szolgálatot. Mindezekből jól kitűnik, hogy a mindennapi tevékenység elvégzése is sokszor problémákba ütközik, és egy esetleges rendkívüli esemény során nem lehetne megfelelő tartalék erőket mozgósítani annak felszámolására.

A biztonsági szakterületen történő megfelelő szolgálat ellátásához az állomány tagjainak folyamatos képzésére lenne szükség. A hivatásos állományú tagok alapkiképzésük során különböző szituációs gyakorlatokon keresztül sajátítják el az alapvető ismereteket és készségeket, azonban ezek csak a gyakorlati alkalmazásokkal válnának használhatóvá. Ehhez azonban arra lenne szükség, hogy a mindennapi feladatellátást értékeljük, megbeszéljük, különösen igaz ez a fluktuáció miatt elfiatalodott állományra. Sokkal több törzsfoglalkozásra lenne szükség, ezek alkalmával a felmerülő problémákra lehetne megoldást találni, a vezetőség jobban tudná közvetíteni az elvárásait az állomány felé. De mivel a napi munkavégzés és feladatellátás is csak rengeteg túlóra árán valósítható meg, ezek a fejlesztő tevékenységek sajnos elmaradnak.

4. FEJEZET: ÖSSZEGZÉS

Az előzőek alapján kijelenthetjük, hogy a büntetés-végrehajtás személyi állománya jelentősen leterhelt. Megállapítható, hogy ugyan a történelem folyamán a börtönök még leterheltebbek voltak, de akkoriban a humán szempontok nem is kerültek előtérbe.

Az önértékelő jelentések adatait elemezve kiderült, hogy a fogvatartotti létszám és így az ezzel járó feladatok évről-évre növekedtek. Az állomány létszáma ezzel összhangban nem emelkedett. Látható volt, hogy a túlórák jogszabályban meghatározott kereten belüli tartása is évről-évre problémát jelentett. A szabadságok kiadása is folyamatos akadályokba ütközött, a ki nem adott szabadságok átcsúsztak a következő tárgyévre, ami csak a problémák halmozódásához vezetett.

Személyes tapasztalatom volt előállító felügyelőként, hogy 4 nap szabadság kivétele esetén már a szolgálat-szervezésben is a nagy számú feladat miatt csak kettőt tudtak engedélyezni, és gyakran előfordult az is, hogy a szabadság alatt berendelésre került sor. Véleményem szerint a leterheltség érzését nem elsősorban a túlórák magas száma okozza, hanem az, hogy ezek tervezhetetlensége miatt az ember nem tud a szabadidejével sem számolni. Havi 200-210 munkaórával számolva, annak folyamatos, egyenlő terheléssel való ledolgozása kisebb leterheltséget jelentene, mint a kiszámíthatatlanság ténye, vagyis, hogy az ember nem tudja, mikor megy haza és mikor kezdi a következő munkanapját (mivel sajnos ez sokszor csak a szolgálat leadásakor derül ki).

Mindezek mellett a fluktuációs adatokból látszik, hogy sajnos a leterhelt munkavégzés ellenoldala hiányzik, vagyis nincs meg az alkalmazottak anyagi és erkölcsi megbecsülése. Az Európai Tanács által 2006-ban elfogadott Európai börtönszabályok nemcsak a fogvatartottakra, hanem a felügyeletre nézve is megfogalmaznak bizonyos alapvető normákat. Az ajánlás 79. pontja a következőt mondja ki: „a munkabéreknek olyannak kell lenniük, hogy az állomány alkalmas tagjait vonzzák, és megtartsák. A rendfenntartó szolgálat keretében végzett munka megerősítő jellegének tükröződnie kell a szociális juttatások és az alkalmazási feltételek kialakításánál.”⁵⁰ A fluktuációs ráta továbbra is magas, bár az utóbbi időben valamelyest csökkenő tendenciát mutatott. Feltehetőleg ez részben annak köszönhető, hogy a gazdasági válság miatt tapasztalható munkanélküliség következtében a szervezetből kilépő dolgozóknak kevés lehetőségük lett volna más területen elhelyezkedni.

⁵⁰ Európai Tanács által 2006-ban elfogadott Európai börtönszabályok

Egy példát hozva az állomány anyagi helyzetére: az önértékelő jelentésből kiderült, hogy a 2012-es évben 20%-kal növekedett a nehéz megélhetési helyzetbe került dolgozók által benyújtott segélykérelmek száma az előző évi adatokhoz viszonyítva.

Úgy gondolom, hogy a problémák felvetése és tárgyalása megoldási javaslatok megadását kívánja meg.

Új fogvatartotti férőhelyek létesítése lenne a legnyilvánvalóbb megoldás a problémára. Ezzel a fogvatartottak európai szinten elvárt elhelyezése is megvalósulna, és az optimális létszámon működő intézetekben az állomány leterheltsége megszüntethető lenne. A BVOP férőhely-bővítési koncepciójában a következő tervek szerepelnek: a Budapesti Fegyház és Börtön 'A' objektumában 55 férőhely, a Szombathelyi Országos Bv. Intézetben pedig 405 férőhely kialakítása van már folyamatban, megkezdődött továbbá a Közép-Dunántúli Bv. Intézetben 175 férőhely kialakítása felújítással. 2015-re várhatóan megvalósul a Borsod-Abaúj-Zemplén Megyei Bv-ben 500 férőhely kialakítása meglévő telephely bővítésével, a Hajdú-Bihar Megyei Bv. Intézetben 80 férőhely, és a Szabolcs-Szatmár-Bereg Megyei Büntetés-végrehajtási Intézetben bővítéssel 180 férőhely létesítése. Jelenleg még csak tervezés alatt áll az Észak-magyarországi régióba egy 1000 fős bv. intézet építése zöld mezős beruházással, valamint az Állampusztai Országos Bv. Intézetben 500 férőhely kialakítása meglévő telephely bővítésével. Hosszú távú tervként szerepel még a Veszprém Megyei Bv. Intézetnél egy 2. objektum felépítése 400 fő férőhellyel. Tárgyalások folynak a 2 PPP börtön befogadóképességének megnöveléséről, ezáltal Szombathelyen további 400 fő, Tiszaökon pedig további 320 fő elhelyezésére lenne lehetőség.

A férőhely bővítési koncepció a költségvetés mindenkorai teherviselő képességének megfelelően változik, ezért a még csak tervben létező bővítések megvalósulása bizonytalan. Ezekkel a férőhelybővítésekkel megvalósítható lenne a jogszabályban előírt 3 m²-es élettér. Az Európai Unió ajánlásában azonban 4 m²-es élettér szerepel, aminek hiányáért már több fogvatartott is panasszal élt. Amennyiben a strasbourgi bíróság számukra pozitív ítéletet hoz, a bv-nek ennek megfelelően kell majd a férőhely-bővítési stratégiáját módosítani.

Ezekon kívül a Központi Kivizsgáló és Módszertani Intézet létesítése is tervben van 2015-re, mert az új Bv. Törvény leírja, hogy 2016. január 1-jétől üzemelnie kell, ennek elkészülése azonban véleményem szerint az idő rövidsége miatt kétséges.

Ha az országos férőhelyek számát megfelelőre bővítenék, ezzel a megyei intézetek zsúfoltsága nem, vagy csak kis mértékben csökkenthető. Az megyeszékhelyeken található bv. intézetek a több mint száz éve épült törvényszéki paloták közvetlen szomszédságában, a sűrűn beépített belvárosban vannak, ezért bővítésük nem, vagy csak részben, megoldható. Feladataik nagy száma és sokszínűsége miatt leterheltek maradnának. Erre megoldást jelentene a többszörös telítettséggel küszködő megyei bv. intézetekben az állomány létszámának a többletfeladatokhoz mérten való bővítése. Ez megoldaná a szolgálatot teljesítő állomány leterheltségét. A szabadságok kiadása és a túlórák visszaszorítása így nem okozna problémát. Nagyobb hangsúlyt kellene fektetni az állomány rehabilitációjára, szellemi és fizikai továbbképzésére. De sajnos erre is csak akkor nyílna lehetőség, ha az állományi létszámot növelnék, és a munkaidőből lehetne időt és energiát fordítani a fejlesztő foglalkozásokra.

A leterheltséget tovább csökkenthetik az új bv. kódexben megfogalmazott olyan jogintézmények, amik a fogvatartottak távollétének idejét növelik. Ilyen például a társadalmi kötődés program.

A börtönépítés meglátásom szerint csak ideiglenes megoldás, tüneti kezelés. A cél a valódi megoldások megtalálása lenne, vagyis egy olyan büntetőpolitika megvalósítása, amely összhangban van a büntetés-végrehajtás mindenkori reális helyzetével. Megoldás lehetne a büntető anyagi jog, az ítélkezési gyakorlat felülvizsgálata: a szabadságvesztés ultima ratio jellegének erősítése. Elsősorban a következőkre kellene nagyobb figyelmet fordítani: próbára bocsátás önálló szankcióként történő alkalmazása, közérdekű munkavégzés, a mozgásszabadság korlátozása kényszerlakhely kijelölésével, elektronikus megfigyelés révén, első büntényesek esetében felfüggesztett szabadságvesztés gyakorítása, feltételes szabadságvesztésből való kizárás eseteinek csökkentése.

Véleményem szerint az elkövetett bűncselekmények számát nem elsősorban a súlyos büntetések kiszabásával lehet csökkenteni, hanem a nyomozóhatóságok felderítési mutatóinak javításával. Aki nem fél a lebukás veszélytől, nem tart a következményektől sem.

Ábrajegyzék

1. ábra: Létszámmegoszlás 2010.december 31.	15
Országos létszámmegoszlási adatok	
Forrás: BVOP 2010. évi Önértékelő jelentése Belső anyag	
2. ábra: Telítettségi adatok 2009.....	18
Országos telítettségi adatok	
Forrás: BVOP 2009. évi Önértékelő jelentése Belső anyag	
3. ábra: Előállítások száma 2009	19
Országos előállítási adatok	
Forrás: BVOP 2009. évi Önértékelő jelentése Belső anyag	
4. ábra Fogvatartottak szállítási adatai 2010	20
Országos szállítási adatok	
Forrás: BVOP 2010. évi Önértékelő jelentése Belső anyag	
5. ábra A fogvatartottak átlagléttségének alakulása 2012.....	21
Országos létszám adatok	
Forrás: BVOP 2012. évi Önértékelő jelentése Belső anyag	
6. ábra A fogvatartotti átlagléttség és a befogadóképesség alakulása	22
Országos létszám adatok	
Forrás: BVOP Önértékelő jelentései Belső anyag	
7. ábra Átlagtelítettség alakulása	23
Országos létszám adatok	
Forrás: BVOP Önértékelő jelentései Belső anyag	
8. ábra A fogvatartottak átlagléttségének alakulása.....	29
Somogy Megyei Büntetés-végrehajtási Intézet létszámalakulása	
Somogy Megyei Büntetés-végrehajtási Intézet 2012. évi Önértékelő jelentése Belső anyag	
9. ábra Intézetén kívüli előállítások száma 2013.....	30
Somogy Megyei Büntetés-végrehajtási Intézet létszámalakulása	
Somogy Megyei Büntetés-végrehajtási Intézet 2013. évi Önértékelő jelentése Belső anyag	
10. ábra Átlagtelítettség alakulása	31
Somogy Megyei Büntetés-végrehajtási Intézet létszámadatok	
Somogy Megyei Büntetés-végrehajtási Intézet Önértékelő jelentései Belső anyag	
11. ábra Előállítások, szállítások száma	32
Somogy Megyei Büntetés-végrehajtási Intézet előállítási, szállítási adatok	
Somogy Megyei Büntetés-végrehajtási Intézet Önértékelő jelentései Belső anyag	

Bibliográfia

1. Vókó György: Magyar büntetés-végrehajtási jog. Dialog Campus kk, 2004
2. 1995. évi CVII. törvény
3. Belovics Ervin – Vókó György: A büntetés-végrehajtási törvény magyarázata. Budapest, 2014, HVG-ORAC Lap- és Könyvkiadó Kft.
4. Lőrincz József, Nagy Ferenc: Börtönügy Magyarországon, BVOP, 1997.
5. ÚJ UTAKON A BÜNTETÉS-VÉGREHAJTÁS BVOP Budapest, 2014
6. BVOP 2009. évi Önértékelő jelentése | Belső anyag
7. BVOP 2010. évi Önértékelő jelentése | Belső anyag
8. BVOP 2012. évi Önértékelő jelentése | Belső anyag
9. BVOP 2013. évi Önértékelő jelentése | Belső anyag
10. Büntetés-végrehajtási Szervezet Évkönyve 2011, BVOP.
11. Büntetés-végrehajtási Szervezet Évkönyve 2013, BVOP.
12. Somogy Megyei Büntetés-végrehajtási Intézet 2009. évi Önértékelő jelentése | Belső anyag
13. Somogy Megyei Büntetés-végrehajtási Intézet 2010. évi Önértékelő jelentése | Belső anyag
14. Somogy Megyei Büntetés-végrehajtási Intézet 2011. évi Önértékelő jelentése | Belső anyag
15. Somogy Megyei Büntetés-végrehajtási Intézet 2012. évi Önértékelő jelentése | Belső anyag
16. Somogy Megyei Büntetés-végrehajtási Intézet 2013. évi Önértékelő jelentése | Belső anyag
17. A büntetés-végrehajtási törvény végrehajtási rendeletének (még nem elfogadott) indoklása | Belső anyag
18. Európai Tanács által 2006-ban elfogadott Európai börtönszabályok